БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1925 чылда
үндезилеттинген

1963 ч.
ОКТЯБРЬ
27
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 256 (5660).

Өртээ 2 көп.

Колхозчулар, совхозтарның ажылдакчылары, көдээ механизаторлар! Механизацияны, эртемниң чедиишкиннерин болгаш мурнакчы дуржулганы дидими-биле нептередиңер! Техниканы эң кызымаккай өөрениңер, эки ажыгланыңар база камнаңар!

СЭКП Төп Комитединиң Кыйгырыгларындан.

МЕХАНИЗАТОРЛАРНЫҢ БҮГҮ-НИИТИ ӨӨРЕДИЛГЕЗИ

Эрткен чылын Чита областың Оловяннинский бүдүрүлге эргелелиниң «Коммунизмче орук» колхозунуң ажыл-ишчилериниң инициативазы-биле механизаторжу бүгү-нийти өөредилге дээш массалыг шимчээшкин бүгү чуртка эгелээн. Ол эгелээшкинни СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле Бюрозу чүүлдүг деп көрген, ону көдээ ажыл-агыйның бүгү ажылдакчылары деткээн.

Читажыларның инициативазын ёзугаар бистиң республиканың колхозтарынга болгаш совхозтарынга эрткен чылдың ноябрьдан эгелээш, механизаторлар өөредилгези база организастаттынган. 49 школаларга болгаш бөлгүмнерге өөренип кыштаан 725 механизаторлардан 556 кижи өөредилге программазын апрель 30-де чедиишкинниг доосукан, оларның хөй кезии комбайннарны, тракторларны болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналарын башкарар талазы-биле баштайгы билиглерни шиңгээдип алганнар. «Найырал», «Элегес», «Чыраа-Бажы», «Сүт-Хөл», «Межегей» совхозтарга, Каа-Хемниң «Тиилелге», «Октябрь 14 чылы» көдээ ажы-агый артельдеринге болгаш чамдык өске-даа ажыл-агыйларга механизаторлар өөредилгези эгезинден төнчүзүнге чедир организастыг эрткен.

Ындыг болза-даа дыка хөй ажыл-агыйлар, ылаңгыя Бии-Хем, Өвүр, Тес-Хем районнарның ажыл-агыйлары, «ҮТКА 25 чылы», «Тиилелге» совхозтар, дуржулга станциязы механизаторлар өөредилгезин эгезинде ёзу барымдаалап организастааш, ооң соонда чоорту шуут сандараткан. Школаларга болгаш бөлгүмнерге хөй кижилерни даңзылап алгаш, оларның өөредилгезин ёзулуг организастап шыдавааның түңнелинде часкы тарылга болгаш дүжүт ажаап алыышкынының үезинде совхозтарның барык-ла шуптузу, ол ышкаш чамдык колхозтар механизаторлар чедишпес чорукка таваржып, комбайннарның, тракторларның хөй кезиин анаа тургузуп, азы чаңгыс ээлчег-биле ажылдадып келген. «Сельхозтехниканың» Тес-Хем, Улуг-Хем салбырларының удуртукчулары, инженер-механиктери механизаторлар өөредилгезин организастаар талазы-биле ажыл-агыйларга боттуг дуза көргүспейн, ол ажылдан хоорук туруп келген. Дуржулга станциязының алды инженер-механиктерлиг экспериментаалдыг ажыл-агыйы эрткен өөредилге чылында чүгле 13 механизаторларны белеткээн.

Механизаторларның өөредилгези республиканың бүгү ажыл-агыйларынга ноябрь 10-дан, а чамдыктарынга оон-даа эрте эгелээр. Ниитизи-биле 66 школаларга болгаш бөлгүмнерге 1100 ажыг кижи, ооң иштинден Чөөн-Хемчик эргелелиниң ажыл-агыйларынга 513, Таңдыныынга—440, Тес-Хемниинге — 148 кижи өөренир ужурлуг.

Соңгу Кавказтың көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының Краснодар хоорайга болган чөвүлел хуралынга чугаазынга эш Н. С. Хрущев мынча деп чугаалаан:

«...Колдуунда-ла ажылдакчыларның чедимче чок мергежилдиниң хараазы-биле бодувустуң байлаавысты болганчок-ла рационалдыг эвес ажыглап турар-дыр бис...

Бис көдээ ажыл-агыйга школалар тургузар, мал болгаш чер ажылын канчаалдыр эки чорударынга кижилерни өөредир ужурлуг бис. Кадрларны өөредири — кол айтырыгларның бирээзи».

Мынчангаш херек кырында бир эвес чернии, чемишчидилгелерни, техниканы хүлээдип каан кижилер четчир мергежил чок болур болза, чедиишкин чедип алыр деп кордааның херээ-даа чок. Ындыг ажыл-агыйларга чемишчидилгелер-даа хей чүве апаар, машиналар-даа элекке-ле ажыглаттынар үнер, чер-даа болза берзе чогуур чүүлдерин берип шыдавас апаар. Ооң ужурунда техниканы шиңгээдип алырынче онза кичээнгей салыр ужурлуг. Колхозтар болгаш совхозтар чыл келген тудум-на хөй санныг чаа техника-биле хандыртынып турар бистиң үевисте ханы техниктиг билиглер чокка көдээ ажыл-агыйга ажылдаар аргажок.

Көдээниң чурттакчы чонун механизатор мергежилдерге массалыы-биле өөредиринче партия улуг кичээнгей салып турар. «Көдээде чурттап турар болганыңда — техниканы шиңгээдип ал!» деп лозуң-биле көдээниң чурттакчы чонунуң техниктиг билиин бедидер дээш массалыг шимчээшкинни калбартыр херек.

Механизаторжу бүгү-ниити өөредилгени калбартыр деп саналды читажылар бо чылын «Совет Россия» солунну дамчыштыр база катап үндүргеннер. Олар бодунуң чагаазынга мынча деп кыйгырып турар: «Орук ара доктаавааалыңар, механизаторжу бүгү-ниити өөредилге дээш эгелээн походувусту уламчылаалыңар, өөнүктер! Колхозчу бүрүзү, совхозтуң ажылчын бүрүзү тракторну азы комбайнны, автомашинаны азы саалда тургузулгазын башкарып шыдаптар кылдыр өөренирин чедип алыыңар!».

Чита областың «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчуларының бо чаа эгелээшкинин хамыктың мурнунда бүдүрүлге эргелелдериниң, «Сельхозтехника» каттыжыышкыннарының болгаш салбырларының ажылдакчыларының, ажыл-агыйлар удуртукчуларының база тускай эртемниглериниң талазындан калбаа-биле деткиири чугула. Бо хүннерде бүгү-ниити өөредилге школаларынга, бөлгүмнеринге кичээлдер эгелээринге бүгү чүүлдер белен бе, дээрзин база катап хынап көөр, янзы-бүрү маркалыг машиналарга ажылдаар тускай эртемниг чеже хире механизаторлар херектиин колхоз болгаш совхоз бүрүзүнүң аайы-биле тодаргайлаар херек. Партия организациялары болгаш бүдүрүлге эргелелдериниң ажылдакчылары бо ажылды шыңгыы контрольдаар ужурлуг. Амдызында шаг-үе барда эрткен чылын болдунуп турган частырыгларны эдер, школалар, бөлгүмнер башкыларын «Сельхозтехниканың», бүдүрүлге эргелелдериниң инженерлеринден болгаш механиктеринден, ажыл-агыйларның дуржулгалыг механизаторларындан четчелээр, өөредилге номнарын, өөредилгеге холбашкан кинофильмнерни болгаш өске-даа чүүлдерни өй-шаанда тыптынып алыр херек. Чамдык ажыл-агыйларның удуртукчулары башкылаар инженерлер, механиктер чок деп чылдак хап турар. Ол шын эвес. Республикада 80 ажыг инженер-механиктер, оон ыңай дээди болгаш ортумак эртемниг агрономнар, үр ажылдаан, дуржулгалыг хөй санныг механизаторлар бар. Оларны чөп ажыглаары чугула. Ынчаарга башкылаар кижилер болза, амдан эгелээш, өөредилге планын чогаадып кылып алыр ужурлуг.

Механизаторжу бүгү-ниити өөредилге ээлчеглиг кампания эвес. Ол болза, үргүлчү чорудар, план ёзугаар боттаныр ажыл болур. Тракторист, комбайнер, чолаачы кадрларны, инектерни машина-биле саар мастерлерни белеткээрин канчаар организастаарындан көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң бүгү адырларын улам ыңай көдүрериниң чугула сорулгаларын шиитпирлээри улуу-биле хамааржыр. Ынчангаш механизаторжу бүгү-ниити өөредилгени чер болганга үлегерлиг организастаарын хандырары чугула.

Журналистерниң үшкү бүгү-делегей ужуражыышкынының бөлүк киржикчилери-биле эш Н. С. ХРУЩЕВТУҢ беседазы

Сентябрьның 23-тен октябрьның 3-ке чедир Чер ортузу далайның районунга болуп эрткен, делегей журналистерниң үшкү ужуражыышкынының ам ССРЭ-ниң Журналистер эвилелиниң чалааны-биле Москвада чедип келген бөлүк киржикчилерин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Н. С. Хрущев октябрьның 25-те Кремльге хүлээп алган. Чылыг, найыралдыг беседа ийи шак ажыр үргүлчүлээн.

Азияның, Африканың, Американың болгаш Европаның хөй-хөй чурттарындан келген 50 ажыг сураглыг журналистер беседага киришкен. Оларның аразында—Нганга в Цангуху, В. Ньяванда (Кения), Т. Миссам-Хан (Камерун), Г. Ситу (Ангола), Маданмани Дикшит (Непал), Г. Очирбат, Н. Шарав-Иш, Ж. Зундуй (Моол Арат Республика), Онорио Муньос, Эдель Суарес Венегас, Гильермо Сантистебан Мендоса (Куба Республика), Б. Борче, Николаццо Эдуардо (Уругвай), Сесар Савельос Аларкон, Херман Карнеро Роке, Густаво Валькарсел (Перу), Франсиско Де Альмейда, Мигель Коста Фильо, Гильермо Гомеш Де Мориаш, Апарисио Виена Э. Сильва (Бразилия), Хосами Эдуардо (Аргентина), Мальдонадо Саласар (Эквадор), Рамон Пименталь Агилар (Мексика), Марин Венегас (Чили), Леопольдо Пинсон Варгас (Колумбия), Ш. Ганьон (Канада), Г. Боков, И. Игнатов, Х. Трайков, И. Кюльовский (Болгарияның Улус Республиказы), Н. Шиклоши, Ш. Колеса, Этель Фабик (Венгр Улус Республика), Г. Краус, Х. Фойгт, Ю. Гольдштейн, И. Фишер (Герман Демократтыг Республика), Т. Маринеску, Георге Сакуйю (Румын Улус Республика), Г. Коротыньский (Польша улус Республика), А. Градецкий, Ф. Гавличек, В. Штовичкова, Э. Иоганесов (Чехословакияның Социалистиг Республиказы), Бико Душан (Югославияның Федеративтиг Социалистиг Улус Республиказы), Ле Вайан Ивон (Франция), Митроклеус Диомидис, С. Папагеоргиу, Катсамбас Христиакис, Канаурас Андреас, Юксель Текин, Ахмет Эвсин (Кипр), журналистерниң делегей организациязының оралакчы президентизи М. Гофман, ЖДО-нуң чиңгине секретары И. Мейснер болгаш өскелер-даа бар.

Делегей журналистериниң үшкү ужуражыышкынынга чораан совет төлээлер—ССРЭ-ниң Журналистер эвилелиниң даргазы П. А. Сатюков, ССРЭ-ниң Журналистер эвилелиниң секретарьлары—А. И. Аджубей, Д. П. Горюнов, Б. С. Бурков, М. А. Харламов, И. И. Чхиквишвили, Е. А. Лазебник, П. П. Ерофеев, а ол ышкаш В. И. Снастин, П. А. Наумов, ССРЭ-ниң күрүне комитеттериниң даргалары А. В. Романов, П. К. Романов, төп солуннарның болгаш журналдарның кол редакторлары, СЭТА-ның болгаш АПН-ниң удуртур ажылдакчылары, парлалганың, радионуң, телевидениениң, кинохрониканың хайгаарачкылары, корреспондентилери беседага база-ла киришкен.

Залга чыглып келген журналистер эш Н. С. Хрущевту диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле уткаан.

П. А. Сатюков чыылганнарны төлээлевишаан, ужуражыышкынның адрезинге Н. С. Хрущевтуң чоруткан бижиин журналистер улуг көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алган, ынчаарга, ол бижикке харылавышаан, ук бижик чаагай болгаш сорук киирикчи айтылга болган деп бижииринге бүгү-ле журналистер чаңгыс эп-сеткилдиг болган деп демдеглээн. ССРЭ-ниң Журналистер эвилелиниң даргазы чоруткан бижии болгаш журналистерниң бүгү делегей шуулганының киржикчилери-биле ужуражырынга чөпшээрешкени дээш, Н. С. Хрущевка өөрүп четтирген.

Н. С. Хрущев залда олурган журналистерге болгаш оларның нүүрүнде бүгү диптерниң 70 чурттарының парлалга, радио болгаш телевидение ажылдакчыларын төлээлеп турган делегей журналистериниң үшкү ужуражыышкынының бүгү киржикчилеринге байыр чедирген. Ол, депшилгелиг журналистерниң улуг ролюн онзалап демдеглээш, оларның холунда күчүлүг чепсек—рестүн чепсэ бар деп чугаалаан. Демократтыг журналистерниң хүлээлгези болза кижи төрелгетенниң социал депшилгезиниң херээнге, тайбың дээш, колониалдыг дарлалдан бүгү улустарның национал хосталыышкыны дээш демиселге боттарының төлептиг салыышкынын киирери болур деп, Н. С. Хрущев онзалап демдеглээн.

Ооң соонда Н. С. Хрущев журналистерниң хөй санныг айтырыгларынга харылаан.

Совет чазактың удуртукчузун журналистер улуг кичээнгей болгаш сонуургал-биле дыңнааннар. Совет Эвилелиниң тайбынга ынакшылдыг даштыкы политиказынга, коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунунга совет улустуң чедиишкиннеринге алдар болдурган йөрээлдер залга чаңгыланып турган.

Ажыт-чажыт чок болгаш чүректиң ханызындан беседа дээш журналистер Н. С. Хрущевка чылыы-биле өөрүп четтирген.

Кениядан келген журналист В. Ньяванда микрофонга чедип келген. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннарының болгаш тайбынга ынакшылдыг чазааның бистиң дививиске көргүзүп турар найыралдыг, харам чок дузаламчызын Африканың улустары бедии-биле үнелеп турар деп, ол чугаалаан. Африканың депшилгелиг журналистери Москва керээзин бүгү кижи төрелгетенниң эрге-ажыктарынга чардынган делегей дугуржулгазы кылдыр бүрүнү-биле деткип турар. Ынчаарга бистер, бүгү расаларның төлээлекчилери журналистер, Москва керээзиниң ёзузун быжыглаар дээш бүгү-ле чүүлдерни кылыр бис.

Диңмиттиг адыш часкаашкыны болуп турда Н. С. Хрущев Кенияның маадырлыг улузунуң төлээлекчизин быжыы-биле куспактаан.

Азияның журналистериниң өмүнээзинден, неделя саныңда үнер «Самикша» деп журналдың (Непал) редакторy Маданмани Дикшит чүве чугаалаан. Тайбының камгалаарының болгаш быжыглаарының дугайында, бүгү чурттарның болгаш улустарның аразынга харылзааларны экижидер дугайында Силерниң мограг-шылаг чок сагыш салыышкыныңар дээш, тайбың кожа-хелбээ догуннашкынның быжыглаар дугайында Силерниң сагыш салыышкыныңар дээш, Азияның болгаш Африканың бичии чурттарының, улустарының салым-чолунуң дугайында Силерниң сагыш салыышкыныңар дээш, Силерге өөрүп четтирдивис деп, Н. С. Хрущевка ол чугаалаан.

Куба Журналистер эвилелиниң даргазы Онорио Муньос болза Латин Американың парлалгазының депшилгелиг ажылдакчыларының өмүнээзинден Н. С. Хрущевка байыр чедирген. Бойдус айыылының чуртка таварыштырган улуг каража-когаралдары-биле холбаштыр Кубаның улузунга Совет Эвилелиниң көргүзүп турар дузаламчызы дээш, ол өөрүп четтирген. ССРЭ-ниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарның дузаламчызы—ол дээрге пролетаржы интернационализмниң, сагыш-сеткил каттыштырылгазының болгаш чаагай сеткилдиг чоруктуң үлегер-чижээ-дир. Маркстың болгаш Ленинниң улуг өөредииниң эдерикчилери ынча кижизиттинген деп, Онорио Муньос онзалап демдеглээн. Эргим Никита Сергеевич, Кубаның улузу бодунуң мурнунда туруп турар сорулгаларны күүседип шыдаар деп, ол чугаалаан.

Немец демократтыг парлалганың хоочун ажылдакчызы, немец журналистер эвилелиниң даргазы (ГДР) Георг Краус гитлеризмни чылча шапкан Совет Армияның улуг маадырлыг чоруунуң дугайын сактып чугаалаан. Герман улустуң — Маркстың төрээн чуртунуң—найыралдыг медерелиниң демдээ кылдыр Карл Маркстың бюстузун Н. С. Хрущевка ГДР-ниң төлээлекчизи тывыскан.

Венгрияның журналистериниң төлээлериниң өмүнээзинден венгр журналистер Эвилелиниң чиңгине секретары Н. Шиклоши Н. С. Хрущевка байыр чедирген.

Делегей журналистериниң ужуражыышкынының секретариадының кежигүнү, журналистерниң делегей организациязының чиңгине секретары И. Мейснер делегей журналистериниң үшкү ужуражыышкынының бүгү киржикчилеринден тураскаалдыг белекти Н. С. Хрущевка дамчыдып берген.

Делегей журналистериниң үшкү ужуражыышкынының бөлүк киржикчилери-биле ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтуң беседазы бүгү делегейниң депшилгелиг журналистериниң сагыш-сеткил каттыштырылгазының, бистиң үевистиң мурнакчы идеяларынга кезээде шынчы бараан болур дээн оларның шиитпирлииниң, Совет Эвилелинге, коммунизмни тургузуп турар совет улуска оларның сагыш-сеткил каттыштырылгазының кайгамчыктыг көргүзүү болган.

(СЭТА).

Тараа талазы-биле хүлээлгезин Киргизия чедиишкинниг күүсеткен

Киргизияның көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери октябрь мурнунуп чарыжынга киргеш, күрүнеге тараа садарының талазы-биле социалистиг хүлээлгезин алдарлыы-биле күүсеткен. Төрээн чурттуң шыгжамырынга 13 миллион 116 муң пуд тарааны урган, азы пландан 3 миллион пуд хөй болуп турар.

Ош областың Тюп, Джеты-Огуз болгаш Иссык-Куль бүдүрүлге эргелелдериниң колхозчулары болгаш совхозтар ажылчыннары онза эки ажылдап, тараа культураларының чаагай дүжүдүн алган болгаш күрүнеге тараа садар талазы-биле социалистиг хүлээлгелерин дыка ажыр күүсеткен.

Ам көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының күжениишкиннерин чиг хөвенни база чигир свёклазын ажаап алырын болгаш күрүнеге садарын чедиишкинниг доозарынче, күзүн чажар тарааларны чаштырарын, аңгыс аңдарылгазын, мал кыштаглаашкынынга белеткелди доозарынче угландырган.

Кубага дузаламчы

Профессионал Эвилелдериниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлели, хөй миллион совет ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының сагыш-сеткилин илергейлевишаан, Кубага болган бойдус халавы-биле холбаштыр революстуг Кубаның ажылчы чоннарының профэвилел төвүнге, куба ажылчы чоннарга сагыш човаашкынып телеграммага илергейлээн.

Качыгдааннарга 100 муң рубль түңнүг эм болгаш хеп аймаан дузаламчы кылдыр чорударын ВЦСПС-тиң шиитпирлээнин телеграммада дыңнадып турар.

Ала-чаягаар болган халаптарның уржуктарын Кубаның ажылчы чоннары дүрген узуткаар дээрзинге идегелди телеграммада илергейлеп турар.

Экономика институду

ИРКУТСК. (СЭТА-ның корр.). Чөөн-Сибирьниң совхозунда хөй-ниитиниң экономиктиг институдун тургускан. Ол институт 28 семинарлардан тургустунган, семинарларның кайызы-даа үлетпүрнүң бир адырының инженерлерин болгаш техниктерин каттыштырып турар.

Хөй-ниити институдунуң ректорунга совнархозтуң даргазының бирги оралакчызы И. Н Прихотькону бадылаан.

Совет-непал кады кылган дыңнадыгга ат салганы

МОСКВА. (СЭТА). Октябрь 25-те Кремльдиң Улуг ордузунга совет-непал кады кылган дыңнадыгга ат салган.

Дыңнадыгга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев, Непалдың Министрлер Чөвүлелиниң даргазы доктор Тулси Гири олар ат салганнар.

Совет-непал кады кылган дыңнадыгга ат салып турда эштер Л. И. Брежнев, А. Н. Косыгин, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы М. А. Лесечко болгаш албанның өске-даа кижилери олурушкан.

КРЕМЛЬДИҢ УЛУГ ОРДУЗУНГА ХҮЛЭЭП АЛЫЫШКЫН

МОСКВА. (СЭТА). Бистиң чуртувуска албан ёзузунуң аян-чоруун кылып келген, Непалдың хаанныг чазааның Министрлер Чөвүлелиниң даргазы, даштыкы херектер министри болгаш өргээ министри доктор Тулси Гириге болгаш оон кадайы дээрги Б. Гириге алдар болдурган хүлээп алыышкынны Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң чазаа октябрьның 25-те Кремльдиң Улуг ордузунга тургускан.

Эштер Н. С. Хрущев, Л. И. Брежнев, А. Н. Косыгин, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, Б. Н. Пономарев, ССРЭ-ниң министрлери болгаш албанның өске-даа кижилери ол хүлээп алыышкынга киришкен.

Залга оон ыңай ССРЭ-де туруп турар дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнары база тургулаан.

МАЛ АЖЫЛЫНДА КИЖИЛЕРГЕ

«Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң Эйлиг-Хем участогунуң М. Садыыга удурткан тудуг звенозу Хендергениң чаа кыштагларынга чаңгыс-аай хевирлиг үш хой кажаазын, малчыннарга үш чуртталга бажыңнарын туткан.

Эйлиг-Хем участогунда үш хойжу бригада кыштаглаашкынга эрткен чылдан эки белеткенген. Хойжулар Сендажы, Чолдак-оол болгаш оон-даа өскелер мал чеми белеткээринге идепкейлиг киржип, кыштагларының боттары белеткээн. Хойжу бригадаларның тептеринде хлеб быжырар черлер, кызыл булуңнар, чунар бажыңнар кылдынган. Эш В. Даваа удурткан хойжу бригаданың төвүнге кажааларның, чуртталга бажыңнарының капитал, үүрмек септелгелери шынарлыг чоруттунган. Чуртталга бажыңнары бүрүн чугайлаттынган.

АЛДАРЛЫГ МАЛЧЫНДА

Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң мурнакчы хойжузу **ХОВАЛЫГ САҢГЫСПАА** ук чер уксаалыг 400 хойларны кадарып турар. Хоочун хойжу чыл бүрү дүк кыргыыр талазы-биле бедик көргүзүглерни чедип ап турар. Бо чылын ол хой бүрүзүнден-не 2 кг 200 грамм дүктү кыргып алган.

Ол 14 чылдар дургузунда хойжу болуп ажылдап, эки ажылы дээш мактал бижиктер-биле болгаш өртектиг чүүлдер-биле каш удаа шаңнаткан. Ол бодунуң төрээн колхозунуң хөй-ниити ажылынга база идепкейлиг киржир турар. Мурнакчы хойжу Ховалыг Саңгыспаа дүк кыргылдазын улаи бедидерин шиитпирлеп алган күжениишкинниг ажылдап турар.

ЧУРУКТА: хойжу Ховалыг Саңгыспаа.

Фотозу С. ФЕОКТИСТОВТУУ.

Профэвилелдериниң XIII съездизинге

Октябрь 28-те ажыттынар ССРЭ-ниң Профэвилелдериниң XIII съездизинге күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр дээш көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң ортузунга социалистиг чарышты бистиң республиканың көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының профэвилел обкому болгаш совхозтарда ажылчын комитеттери, местькомнар калбартып чоруткан. Күш-ажылчы чедиишкиннерниң рапортун киир бижир дептерни база организастаан. Кол кичээнгей күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн, бүдүрүп үндүрер продукцияның шынарын бедидеринче угланган. Коммунистиг күш-ажылдың бригадалары деп бедик атты чедип алыры дээш демисел чарыштың бир кол чүүлү болган.

Социалистиг чарышты организастаар талазы-биле көскү ажылдарны чамдык ажылчын комитеттер кылып чоруткан. Чижээ, «Тээли», «Тиилелге», «Найырал», «Чыраа-Бажы» совхозтарда ажылчын комитеттериниң, оларның даргалары эштер Сюзюкей, Аракчаа, Кунгаа, Байскылаң оларның чарышты багай эвес организастааның түңнелинде оларда мурнакчыларның саны хүн бүрү өзүп турар. Социалистиг чарыштың түңнелдерин өй-шаанда үндүрүп, мурнакчыларга өртектиг шаңналдарны болгаш «социалистиг чарыштың тиилекчилери» деп тукчугаштарны тыпсып турар.

Республиканың көдээ ажыл-агыйында бо хүннерде 198 бригадалар болгаш фермалар коммунистиг күш-ажылдың бедик адын чаалап алыры дээш демисежип турар. Республиканың чүгле ыяш ажыл-агый черинде безин ол ат дээш 15 бригада демисежип турар. Социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседип турар бригадалар, фермалар эвээш эвес. Чижээ, «Найырал» совхозтуң Үрбүн салбырында сүт-бараан фермазы тос айлар дургузунда алган социалистиг хүлээлгезин чедиишкинниг күүседип, 202 тонна сүттү азы эрткен чылдыындан 20 тонна хөйнү сагган. Ферма бо чылын 156 тонна сүттү күрүнеге садар турган, тос айлар иштинде 151 тоннаны садып, чыл планын 96 хуу күүсеткен. Ынчангаш совхозтуң бүгү фермаларының аразында социалистиг чарышка тиилекчи болган.

Профэвилелдериниң XIII съездизинге бистиң республиканың көдээ ажыл-агый профэвилелдериниң кежигүннери боттарының төлээлери кылдыр күш-ажылдың шалыпчылары «Тээли» совхозтуң хойжузу, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, «Маадыр-ие» Үрүле Канданны, «Өөк» совхозтуң бот-орулга-чарылгалыг хойжу бригадазының бригадири Моңгуш Карбыны соңгуп чорутканнар.

Бо хүннерде көдээниң ажыл-ишчилери боттарының ажылын түңнеп, күш-ажылга рапорттарны киирип турарлар. Оларның аразында бистиң соңгуп чоруткан төлээвис эш М. Карбының хойжу бригадазы база бар. Коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп бедик атты чедип алыры дээш демисешпишаан, хойжу бригаданың кежигүннери кышка эки белеткенип алганнар. Олар 3300 хойнуң кажааларын, 9 аал иштии чурттаар бажыңнарны, кызыл булуңну, чунар бажыңы септеп, тарып боозадылганы организастыг доосукан.

«Элегес» совхозтуң мурнакчы хойжузу Чооду Чалбаа бо чылын төрүүр 100 хойга онааштыр 110 хураганны, хой бүрүзүнден 4,8 кг дүктү ап, кыштаглаашкынга эки белеткенген. Ооң кыштаанда 15 тонна сиген, 600 тонна силос бар. Ол ышкаш «Межегей» совхозтуң комбайнери Исаков Леонид, хойжузу Куулар Сүрүнчап, «Улуг-Хая» совхозтуң саанчызы Вера Увангыр, «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң бызаа ажаакчызы Санаа Долума, «Чыраа-Бажы» совхозтуң хойжузу Моңгуш Чүлдүм, ол-ла совхозтуң саанчылары Кара-Сал Таан, Хомушку Кувискаал болгаш оон-даа өске мурнакчылар бар.

Көдээ ажыл-агый профэвилел обкомунуң президиуму болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларының бүдүрүлге болгаш белеткелдер министерствозу ам үеде мал кыштагладыышкынынга белеткел дугайында бүгү-ниитиниң көрүлдезин организастап турар. Көрүлде үезинде малчыннар ортузунга социалистиг чарышты улам калбарткан.

Бо талазы-биле «Тээли» совхозта элээн көскү ажылдар кылдынган. Совхоз планда көрдүнген 25 кыштагларның 19-зун септеп доосукан, 436 тонна сигенни кыштагларда чедирген, 220 тонна өдекти бөлген. Ол ышкаш «Чыраа-Бажы» совхозта эш Серен бригадирлээн хойжу бригаданың кежигүннери бригада төвүнде ийи аал иштии чурттаар бажыңны тудуп, 270 тонна сиген белеткээр планын 300 тонна кылдыр белеткеп, кажааларын септеп алганнар.

Көдээниң ажыл-ишчилериниң ортузунга социалистиг чарышты организастаар талазы-биле бистиң ажылывыста бар четпестерни демдеглээри чугула. Бо талазы-биле ажылды «Барлык», «Шекпээр», «Улуг-Хая», «Тыва», «Өөк» совхозтарда ажылчын комитеттер кошкак организастап, чарыштың түңнелдерин өй-шаанда үндүрбейн, мурнакчыларны илеретпейн турарлар.

Кыштаглаашкынга белеткелдиң бүгү-ниити көрүлдезиниң түңнелинде СЭКП обкомунуң V пленумунуң доктаалын чер-черде четпес күүседип турары илереэн.

Профэвилелдериниң ажыл-чорудулгазының бир чугула участогу болза ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның күш-ажылының база амыдыралының байдалын улам экижидер дугайында, оларның кадыының болгаш культурлуг дыштаныл-газының дугайында доктаамал сагыш салыры болур. Бо талазы-биле чамдык кылдынган ажылдар бар. Эрткен 9 айлар дургузунда көдээ ажыл-агыйның янзы-бүрү адырларындан 268 кижи курорттарга дыштанган болгаш эмненген. Оларның иштинден 36 кижи халас чораан. Курорттарга чораанарның 88 хуузу көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң мурнакчылары: малчыннар, механизаторлар болгаш өске адырларның ажылчыннары болган. Пионер лагерьлеринге чүс-чүс уругларны дыштандырган.

Ам үеде культура албан черлериниң ажылын улам экижидер сорулга-биле көдээ ажыл-агыйның профэвилел обкому көдээниң профэвилелдериниң уран чүүл болгаш кино көрүлдезин чарлап чоруткан. Көрүлдеге белеткел ажылын «Тиилелге», «Элегес!», «Шекпээр» совхозтарда ажылчын комитеттер эки чорудуп турар.

Профэвилел обкомунуң культура албан черлериниң ажылында улуг четпестер ам-даа бар. Ылаңгыя «Барлык», «Өөк» совхозтарда ажылчын комитеттериниң даргалары эштер Данзы, Селезнев олар культура албан черлериниң ажылын багай организастап келгенинден ол совхозтарда янзы-бүрү бөлгүмнерниң ажылы чорувастаан, кышка белеткел кошкак, саң-хөө чурумун үрээр юруктар тургулаан.

Республиканың көдээ ажыл-агый профэвилелдери болза, массаның ортузунга кижизидилге ажылын күштелдирип тургаш, ажыл-агый чылын чедиишкинниг доозарынче, 1964 чылда улуг чедиишкиннерни чедип алырынче ажылчы чоннарны мобилизастаар ужурлуг.

С. КИРОВ,
көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң даргазы.

УЛУСТАРНЫҢ НАЙЫРАЛЫ УЛАМ БЫЖЫГЫП ТУРЗУН!

Ажыл-иш, бергелер улам-на быжыктырган

Көвүрүг тудуунуң № 5 отрядының Ак-Суг участогунуң тудугжулары Ак-Довурак—Абаза оруунуң көвүрүглерин тудуп турар бис.

Оруктуң көвүрүг тудуунда 130 хире кижилер ажылдап турар. Ол дээрге янзы-бүрү национал кижилерден тургустунган канчаар-даа аажок быжыг найыралдыг коллектив-дир. Бисти интернационалчы коллектив деп адап турары анаа эвес. Шынап-ла бисте Совет Эвилелиниң бүгү нацияларының төлээлекчилери бар деп хөөрем чокка чугаалап болур. Оларның аразында поляк, чех, болгар-даа нациялыг кижилер бар. Хөй нациялыг коллективтиң күзел-соруу—Төрээн чуртка канчаар-даа аажок ужур-дузалыг даг-дүгүн сөөртүр орукту дүрген ажыглалга кийрери болур. Бисте ажыл-ишке шылгарап турар кижилер болгаш бригадалар хөй. Оларның чамдыктары Тывада улуг хемнер Улуг-Хемни болгаш Хемчикти кежир көвүрүглерни тутчуп, ажыглалга кииришкеш келгеннер. Көвүрүг тудуунуң № 5 отрядының Ак-Суг участогу бодунуң ажылының темпизин Саян ындындан бээр уткуштур чорупп олурар Абаза — Ак-Довурак оруунуң көвүрүг тудугжуларындан ыракта дүргедедип, кылып турар ажылдың шынарын экижиткеш, шилчип чоруур вымпелди чаалап ап, эң эки ажылдыг участок деп мактаттырган бис. Ол чорук интернационалчы коллектив бистерниң күш-ажылчы чедиишкиннерже улам-на хей-аът кииреген. Бистиң Ак-Суг участогунуң начальниги Аврам Ясонович Дзоциев осетин нациялыг кижи чүве. Көвүрүг тудугжулары бистерни ол ажыл-ишке мергежилдиг удуртуп, кижилер дээш улуг сагыш салып турар кижи.

Бистиң участок бо чылын 4 көвүрүг кылыр турган, оларны эки шынарлыг кылып күүсеткен. Чыл төнчүзүнге чедир ам-даа ийи көвүрүгнү немей кылыры дээш ажылдап турар бис. Күш-ажылга шылгарап турар кижилер бисте кайы хөй. Украиннер Борис Чабан, Анатолий Купчиненко, Владимир Марусяк, Иван Дерских, орустар Виталий Кожуговский, Александр Шулянский, Александр Мельников, тывалар Хомушку Тока, Күжүгет Тыртык-Кара, Монгуш Бичеоол, поляк Фроль Акстын, белорус Александр Стиплин, хакас Михаил Таскараков дээш оон-даа өске мурнакчыларның кайызын ол дээр боор.

Совет Эвилелиниң хөй национал кижилеринге аас-кежиин тывыскан Октябрьның Улуг революциязының 46 чыл оюнга күш-ажылчы чедиишкиннерлиг ужуражыры дээш деп чарыш бисте калбарган. Үшкү кварталдың бүгү-ле планныг онаалгаларын бистиң участок 120 хуу күүсеткен. Дөрткү кварталдың планын ийи ай бурунгаар күүседириниң социалистиг хүлээлгезин алган бис. Оовус база-ла чедиишкинниг күүсеттинип турар. Амгы үеде чамдык дыштанар хүннерде болгаш чамдык дүнелерде безин ажылдап турар апардывыс. Чүге дизе, кыш, соок үеде көвүрүглер тургузуп, адагаштар орну казары, орук кыдыынга бетоннар тургузары берге болгай. Чылыг турда хөй ажылды кылып алырының айтырыын бистиң интернационалчы коллективтиң кижилери боттары чаңгыс угда көдүрүп үндүрген.

Янзы-бүрү черлерден чыылган көвей нацияның төлээлекчилери маңаа келгеш, бот-боттары дораан-на таныжып, быжыг найыралды тургузуп, чаңгыс иениң ажы-төлү ышкаш апарган. Ак-Суг тайгазының агаар-бойдузу кадыг-дошкун, ылаңгыя кыжын хат-шуурганны, чывар соокту чүү дээр ону, ажылдың кончуг берге черлери база-ла таваржып келир, оон аңгыда амыдырал-чуртталга талазы-биле база-ла берге байдалдар бо-ла туруп келир. Ынчалза-даа каш янзы нацияның кижилери шак ол бергелерни чаңгыс демниг күш-биле ажып тиилеп, бергелерден кортпас болуп чаңчыгып калган. Күш-ажыл болгаш бергелерни ажып тиилээр чорук найыралды улам-на быжыглап турар.

Совет Эвилелиниң янзы-бүрү нацияларының кижилериниң чаңгыс черде чурттап, ажылдап, улуг-чаагай үүле-херекти бүдүрүп, коммунистиг ниитилелди тургусчуп турар чоруу ленинчи национал политиканың ачызы-дыр дээрзин бистер эки билип турар бис.

А. ПАНКРАТОВ,
Көвүрүг тудуунуң № 5 отрядының Ак-Суг участогунуң проравы.

Ак-Довурак — Абаза оруунуң көвүрүг тудуунда хөй национал кижилер ажылдап турар. Оларның коллективин интернационалчы коллектив деп адап турары анаа эвес.

ЧУРУКТА: Ак-Довурак — Абаза оруунуң көвүрүг тудуунуң мурнакчы кижилери: орус Виктор Кожуговский, украин Анатолий Шулянский, тыва Монгуш Бичеоол, белорус Иван Дерских, орус уруг Валя Лазерева, украин Владимир Марусяк олар.

Фото **Т. КЫЗЫЛ-ООЛДУУ.**

Күчүлүг интернационалчы күш

«Эргип четпес аърга, хову, хемниг,
Өскен төрээн чуртум дег делгем,
Эрге-шөлээ бүрген, чаптыг турар
Өске ындыг чурту билбес мен»

деп ырлажып турарывыс совет черниң кайы-даа булуңнарынга хоорай, суурларынга, ажыл-иштиң хайныккан черлеринге, эртем өөредилге черлеринге баарга, социалистиг улуг өргээниң хамаатылары янзы-янзы нациялыг кижилер. Олар улуг-чаагай үүле-херектерни бүдүрүп турарлар. Совет эрге-чагырганың баштайгы чылдарындан эгелээш-ле интернационализмниң күжү кайгамчык тиилелгелерни чедип, магалыг чаагай херектерни бүдүрүп эгелээн. Чаа тургустунган Совет күрүнени боой тудар дээш, даштыкының болгаш иштикиниң дайзыннары халдап келирге, хөй национал совет кижилер дайзыннарны чылча шапкан. Ооң соонда каш янзы националдыг совет кижилер холдарындан туттунчуп, күжүн каткаш, социализмни тургускан, немец фашистерни чылча шапкан, ам коммунистиг ниитилелди тургузуп турар.

Бистиң аныяк Совет Тыва республикада тывалар, орустар, бурятлар, хакастар, украиннер дээш чеже национадарның кижилери чок дээр! Олар шупту-ла быжыг найыралдыг. Улустарның интернационалчы найыралы Тывага улуг чаартылгаларны кылырынга кол күш болуп турар. Кызылдың чаа заводтарлыг, бүдүрүлгелерлиг, хөй каът бажыңнарлыг чараш хоорай болу бергени база-ла интернационализмниң күжү-дүр. Республика найысылалында школаларга, дээди, ортумак, тускай өөредилге черлеринге кире бээрге, база-ла интернационализмниң илерээшкиннери көстүп турар. Студентилер, сургуулдар, өөреникчилер, чаңгыс өг-бүлениң ажы-төлү ышкаш найыралдыг, чаагай херектерни кылып, бүдүрүп, эртем-билигни чүткүлдүг шиңгээдип ап турарлар. Энир чылын Моол Арат Республиканың хамаатызы Джап Нансалма өртенгеш, амы-тынындан чарлырының мырыңай кырында чыдырда, Кызылдың медицина училищезиниң аңгы-аңгы нациялыг сургуулдары моол уругну кээргеп кежин бергеш, ону өлүмден камгалап алган болгай. Ол база-ла интернационализмниң бедик медерээшкининиң илерээшкини-дир.

Республиканың совхозтарында, колхозтарында база-ла каш янзы нацияларның кижилери ажылдап турар. Чедерде кур чер совхозу — «Тиилелгени» чижекке ап көрээлиңер. Ында тывалар, орустар-биле кады элээн хөй аймак-сөөк кижилер чурттап, ажылдап турар. «Тиилелге» совхоз чыл бүрүде-ле ховулардан байлак дүжүттү өстүрүп, ажаап ап турар. Ол дээрге кур чер совхозунуң каш янзы национал кижилеринден тургустунган найыралдыг коллективиниң тиилелгелери, демниг күжү-дүр.

Тывада аар үлетпүрнүң баштайгы улуг тудуглары Ак-Довурактың даг-дүгү, Хову-Аксының кобальт комбинаттарының тудуу чорупп турар. Бо улуг тудугларны республиканың районнарындан болгаш Совет Эвилелиниң бүгү-ле черлеринден келгилээн аңгы-аңгы национадарның кижилери тудуп турар. Тыва черниң кырын чаартып, каастап турар интернационалчы күшке чүү-даа чүве доктар-моондак болуп шыдавайн турар. Олар күчүлүг хемнер—Улуг-Хемни болгаш Хемчикти кежир мөге-быжыг көвүрүглерни кыска үениң дургузунда тургуза каапкан болгай.

— Ак-Довурак—Абаза оруу Хемчик көвүрүүнүң бир ужундан улажып алгаш, делгем ховуларны кежир, Кызыл-Тайганың кадыр артын таварты ам Саян сынында ханылап бар чыдар. Орук тудугжуларының демниг, найыралдыг улуг коллективи база-ла аңгы-аңгы национал кижилерден тургустунган. Орук тудугжулары мурнунга таварышкан кандыг-даа бедик, чалым тудугларны бускаш, арылдыр аштап, эзим-аргаларның шыргай озаннарынга, кадыр-берттеринге тура дүшпейн, Саян сынын чире казып, улам-на бурунгаарлап бар чыдарын көөрге, шынап-ла магалыг. Шак ол интернационалчы күчүлүг күш удавас Саянны чире казып, найыралдың чазаглыг, каалама оруун ажыглалга кийрер.

Бүгү-эвилелге онза ужур-дузалыг Ак-Довурак даг-дүгү комбинадының тудуунуң бүгү-ле участоктарында ажыл-иштиң дүн-хүн чокка хайныккан черлеринге баарга, база-ла интернационалисчи улустарның найыралының күжү көстүп кээр. Дүүн чаа-ла курган, ээн турган ховуга келир үедеги хоорай болу бээр, аныяк ажылчын суур Ак-Довуракты тудуп тургускан.

Ол-ла чер чурттуг забойщиктер Хертек, Ооржак суглар Сибирьден келген орус Иванов, Киев чурттуг украин Ребяк, Уралдан келген татар Вахитов, таджик Ахмедов суглар-биле кожа турупкан, Кара-Даш дааның иштинче ханылап кирип, оон тонна-тонна даг-дүгүн казып үндүрүп, Төрээн чуртунга бараалгадып турарынга канчап өөрүвес, магадавас боор!

Даг-дүгү арыглаар фабриканы база-ла тывалар, орустар, украиннер, казахтар, узбектер, грузиннер, башкирлер, осетиннер дээш Совет Эвилелиниң оон-даа өске хөй национадарының төлээлекчилери тудуп турар.

Каш-ла хонуктар бурунгаар Ак-Довуракта күчүлүг улуг электри станциязы баштайгы тогун берип, ажыглалда кирген. Ол ГЭС база-ла хөй национал кижилерниң тудуп тургускан күш-ажылчы тиилелгези-дир.

Интернационализмниң шак ол күчүлүг күжүнүң кайгамчык улуг тиилелгелери, быжыг найыралы — партияның, оон ленинчи национал политиказының улуг чаалап алыышкыны-дыр.

Журналист **Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.**

> *Социалистиг интернационализмниң ёзузунга ажылчы чоннарны кижизидер талазы-биле ажылды күштелдирерин, социализмниң өндүр чаагай чаалап алыышкыны — Совет Эвилелиниң улустарының найыралын быжыглаарын, ССРЭ-ниң улустарының культураларының бот-боттарын байыдарынга идепкейлиг дузалаарын, национализмниң кандыг-даа илерээшкиннеринге: тус черниң эрге-ажыын хараар чоруктарга, национал талазы-биле онзагай болгаш тускайланчак чорукту нептередиринге, эрткен үени идеалчыдарынга, реакцылыг чаңчылдарны болгаш ёзулалдарны мактаар чорукка удур эптеш чок демиселди чорударын Пленум партия организацияларынга дагзып тур.*
>
> (СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң доктаалындан).

ДАГЕСТАНДАН КЕЛГЕН ААЛЧЫ

«Ийи дагның бажы чоок-даа бол дээшпес, ийи кижиниң аразы ырак-даа бол ужуражы бээр» деп тыва улустуң үлегер чугаазы бар болгай. Ол шын, чиге сөглеттинген чугаа деп бодаар мен.

Амгы үеде бистиң — улуг делгем Төрээн чуртувуста кижи четпес, аргыжып шыдавас дээр ындыг чер чок апарган. Чурттуң кандыг-даа ырак, чоок булуңнарында, ол-бо кыдыгларында чон бот-боттарының аразында кел дижип чалажып, аалдажып, арга-дуржулгазын солчуп, мөңге, быжыг найыралды тургузуп турарлар. Дагестандан келген шүлүкчү-биле ужуражылга болурунуң дугайында чарлал чоокта чаа бистиң институтка астына берген.

Ол-ла кежээ институттуң делгем, чырыткыланчак залынга студентилер шыгырт долу олурупканнар. Дагестандан келген аныяк авар шүлүкчү Ахмед Абашилов тыва, орус шүлүкчү өөрү-биле кады залга кирип келирге, студентилер, башкылар ону чылыг, чымчак хүлүмзүрүүшкүн-биле уткуп алганнар. Өгге аалчы кирип келирге ону дөр бажынче чалаары ышкаш, авар шүлүкчүнү өөрү-биле катайгызын сценада таарыштыр, шевергин салдынган олуттарже дораан-на чалап олуртупкан. Чаа туттунган делгем, чырык институтта кады өөренип, общежитиелерде кады чурттап турар, чаңгыс өг-бүлениң ажы-төлү дег найыралдыг тыва, орус, украин, бурят, хакас дээш каш чүүл нация студентилерже, башкыларже авар шүлүкчү чылыг, чаагай хүлүмзүрүг, өөрүшкү-биле көрүп олурду.

Аныяк чогаалчыларның дөрткү Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының киржикчизи, чогаалчылар эвилелиниң кежигүнүнге чаа кирген аныяк чогаалчы Алдын-оол Даржаа бир дугаарында-ла ужуражылгага чүве чугаалаан. Чыылганнарга ол бодунуң чаа шүлүктерин сонуургадып номчаан. Журналистер Ким Ляско болгаш херээжен тыва шүлүкчү Е. Танова база Тывада элээн каш чылдар иштинде чурттап, тыва литератор өөрү-биле кады ажылдап турар орус шүлүкчүлер, очулдурукчулар А. Емельянов, С. Козлова олар боттарының шүлүктерин номчаан.

Дагестандан келген авар шүлүкчү Ахмед Абашилов бодунуң шүлүктерин номчуур дээш туруп келирге залда олурганнар ону адыш часкаашкыны-биле уткаан. Аалчывыс «Сылдыстар», «Аарышкы», «Иениң чүрээ» деп шүлүктерин болгаш билдинмес маадырлар дугайында шүлүктеринден «Каска» деп шүлүктү номчаан. Улуг Ленин башкының дылы—орус дыл кырынга ол шүлүктерин номчуурга чыылганнар ону улуг кичээнгей-биле дыңнаан. Шүлүктерни номчуп доозуптарга чылыы-биле адыш часкап, өөрүп четтиргенин дыңнакчылар илереткеннер.

Ужуражылга кежээзинге студентилер база-ла чүве чугаалааннар. Олар авар шүлүкчүнүң Тывага аалдап чедип келгенинге өөрүп турарын, Тываның күш-ажылчы чонунуң, бүгү аныяктарының, студентилериниң мурнундан Дагестанның хөй национал улузунга студентилеринге акы-дуңманың изиг байырын дамчыдып чедирерин дилеп, аныяк шүлүкчүнүң чогаадыкчы ажылынга чедиишкиннерни күзеп, Тывага кээп турарын чалаан. Ахмед Абашилов чыылганнарның кичээнгей салып дыңнааны, чүве чугаалаан студентилерниң чылыг, чымчак сөстери дээш өөрүп четтиргенин илередип, Тывага база катап аалдап чедип келирин аазаан.

Авар шүлүкчүнүң биске аалдап чорааны—даглыг чер Дагестанда чурттап, коммунизмни тургузуп турар акы-дуңма бүгү совет улустар-биле Тываның ажылчы чоннарының бузулбас найыралын улам-на быжыглаарының херээнге базым болур.

К. ОРТУН-ООЛ,
Кызылдың башкы институдунуң студентизи.

ЧОЛДУҢ ОРУУ

Оттуг дайын түлүк турда,
Өөрүм-биле тевек далгыыр,
Ойнап, тоглаар, чээрген чыыр
Өгбең баштыг оолак чордум.

Молдургалар чарыштырар
Борбак-Тейге ойнап күнзээш,
Кежээзинде школага
Кечил даайга чедирткен мен.

Кышты өттүр өөренип,
Санны санап, үжүк кожуп,
Чайын тайгаа чылгы манап,
Кылбазым чок өзүп ордум.

Москваны бо-ла бодап,
Чайынныңган МГУ-нуң
Бозагазын артаксааштың
Саян сынны ажа бердим.

Улуг Сибирь кежир каккаш,
Улус чоңга чоргаарадым.
Чаңгыс чүгээр шүлүктү-даа
Сактып келген черим ол боор.

Арагвадан келген кижи
Москвага уткуп алды.
Аас-кежик оруктары
Борта келгеш белдирлешкен.

Алдын-оол **ДАРЖАА.**

ЧАҢГЫС ИЕ ТӨЛДЕРИ ДЕГ

Бистиң арматура цегиниң ажылчыннары боттарынга онаашкан ажылы дээш кызымак кежээ улус чүве. Бүдүрүлгениң ай, квартал планын күүсетпээн силер деп ындыг аактыг сөстү черле дыңнап көрбээн бис. Эрткен сентябрь айда бүдүрүлге планын цех ажыр күүсеткен. Октябрь айда 170 тонна арматура кылыр планныг бис. Ол сөзүвүске база-ла төлептиг ээ болуп турар бис.

Планныг онаалгаларны ай, квартал санында-ла чедиишкинниг күүседип турарывыстың бир кол чажыды — бистиң цехтиң ажылчыннарының быжыг найыралдыг, тура соруктуг чоруунда болуп турар. Цехтиң ажылчыннарында орустар, тывалар, украиннер, татар, чуваш, белорус дээш каш чүүл нацияларның төлээлекчилери бар. Олар бистиң улуг Төрээн чуртувустуң янзы-бүрү булуңнарындан келгилээн. Украин Борис Кузьмич Скидо ыраккы Украинадан келген, ол аңаа база-ла хөй национал кижилер-биле кады улуг тудугларны тутчуп тургаш, ооң соонда Красноярск ГЭС-ке ажылдап турган, тыва оол Ооржак Дайынчыкович Достаңның өскен төрээн чурту — Ак-Довурак бо, татар кыс Хатима Юнусовна Идрасова Татар АССР-ден келген, орус нациялыг Борис Иванович Воронцов, Игорь Алексеевич Бычков олар база-ла ырак-узак орукту эртип чораан аржай бедик Саянны ажылдыр маңаа чедип келген. Олар цехтиң мурнакчы кижилери болу бергеннер.

Бо үстүнде эштерден аңгыда өске нацияның кижилери боттарынга онаашкан улуг-нормазын үргүлчү ажыр күүседип, Бүгү-эвилелге онза чугула бо тудугга эки шынарлыг кылдынган арматураларны берип турар. Каш сөөк нацияның кижилеринден тургустунган бистиң цехтиң улузунуң найыралы аажок быжыккан. Олар кады кинолап, ойнап, хөглеп шуптузу—чаңгызы, чаңгызы — шуптузу дээш деп коммунистиг моралдыг принцивин ёзугаар чурттап, ажылдап турарлар. Олар өг-бүле, ажыл-ижиниң талазы-биле боттарынга бо-ла дузалажы берген турлуар. Хөй-ниитиниң ажыл-херээнге база-ла идепкейлиг киржип турар.

Бистиң цех—ээвэш кижиден тургустунган бичии коллектив. Ынчалза-даа олар бичиизинге, ээзинге чалынмастар, оларның бүдүрүп турар ажыл-ижи улуг-чаагай, кандыг-даа ажылды кылырда чаңгыс дем-биле, чаңгыс эп-сеткил-биле сегирип алгаш, дескештирбестер. Ол дээрге хөй национал совет улустуң улуг найыралының быжыының, чаңгыс эп-сеткилдииниң херечизи-дир.

А. РВАЧЕВ,
Ак-Довуракта дузалаар бүдүрүлгелер комбинадының арматура цегиниң мастери.

Кызылдың медицина училищезинде тывалар-биле кады орустар болгаш өске-даа националдарның ажы-төлү кады өөренип, ойнап-хөглеп, дыштанып турарлар. Оларның шуптузунуң-на күзел соруу—эки өөренип дооскаш, Төрээн чуртка хөй-ле ажыктыг чүүлдерни кылыры.

ЧУРУКТА: медицина училищезиниң сургуулдары Кыргыс Амир, Нина Соловьева, Светлана Маадыр-оол оларның кичээлге кады белеткенип олурары.

Фотозу **В. ЛУТКОВТУУ.**

Чоннуң шолбаны, найыралдыг өг-бүле

Солаан Шаравин «Кызыл тараачын» колхозтуң конторазынга келирге, дарга ында бар болган. Эжикти соктааш, кире бергеш, бүгү-ле чүвениң ужуруун даргага бирден-бирээ чокка чугаалап берген.

— Чаа-ла хосталганым бо. Бүгү кижилер-биле бир дөмей тараа өстүрүксээр, тудуг кылыксаар кижи-дир мен. Силерниң колхозка ажылдазымза кандыг ирги?—дээш, Солаан шынзылгазын көргүскен.

Петр Васильевич Астафьев саазынны номчуп көрүп ора:

— Аал-оранныңар ишти, чер чурттуңар кайдал?—деп, айтырган.

— Чер-ле бот кижи мен. Чаңгыс херээжен дуңмам, кырган даайларым Эрзинниң «Чаа орук» колхозта ажылдап турар. Колхозтуң бай-байлактыг экизи кончуг, хосталган дораан-на чанып кээп көр деп каш удаа бижээннер.

— Чүнү үүлгедипкениңер ол ынчаш?

— Колхозтуң ажыл-агыйы быжыкпаан турар үеде хөй оорлапкан мен ийин. Ажыл-ишчиниң алдарын эгидип албаан шаамда оран-чуртче чанмас деп шиитпирлиг мен, дарга...

Солаан ажылга хүлээп алыр дугайында дарганың айтыышкын бижиин тудуп алгаш, конторадан ырак эвесте тараа арыглап турган улус чанынга кээп, алдын-сарала тарааны, ажылдап турарларның чугаа-соодун магадап, үр-ле көрүп турган.

Даартазында хүнүң эртенинде-ле холунга балдыны тудуп алгаш, ажылдап кирипкен. Үш чыл эрткен. Солаан Шаравин байырлалдарда болгаш отчёт-соңгулдалыг хуралдарда баштаар черниң мактал-шаңналын четтирип, районнуң Хүндүлел самбыразынга безин кирип турар апарган.

1957 чылдың чазы. Бии-Хемниң шөлдеринге тарылга эгелээн. Районнуң эң тараалаң черлериниң бирээзи Ак-Хөлдүң бетиин талазынга «Кызыл тараачын» колхозтуң ийиги бригадазы турган. Ол бригадага ажылдаары-биле Шаравинни чорутткан.

— Машина-техникага чевеним кончуг кижи болгай мен. Чүнү кылыр болзумза экил?—деп, ол ынчаарда бригадир турган эш Зайцевтен айтырган.

— Тракторларга херегләэр кывар-чаар материалдар сөөртүр кижи херек. Бо дээрге чугула кампания үезинде харысалгалыг ажылдарның бирээзи болгай. Орта ажылдазыңза кандыгыл?

Солаан Шаравин чөпшээрешкен. Ол шөлге ажылдап турган машина-тракторларга херектиг кывар-чаар чүүлдерни үзүк-соксаал чок сөөртүп чедирип, тудугга турганы-биле бир дөмей чүткүлдүг ажылдап келген.

Тарылга доозулганынга холбаштырган часкы байырлалга эң тергиин ажылдаан трактористерниң болгаш ховужуларның аттарының аразында Солаан Шаравинниң ады база бар болган. Кежээ болган куралга мурнакчыларны шаңнаан:

— Эр-хейиң, Шаравинин! Шак ынчаар ажылдаар херек!—дээш, колхоз даргазы улуг саазынга бөле ораап каан белекти тудускаш, оон холун дыңзыг туткан.

Колхозтуң шөлдеринге ынчаарда тергиин дүжүттү өстүрген. Шөлдерниң алдын сарала кызыл-тазы гектар бүрүзүнден-не 18 центнер дүжүттү берип турган. Чамдык черлерниң тараазы га санындан-на 22 центнер безин чедип турар болган. Артель күскү тараа ажаап алыышкынын чедиишкинниг доосгаш, күрүне шыгжамырынга хөй-хөй тонна алдын тарааны кииреген. Оларның тергиин бүдүрүкчүлүг күш-ажылын партия, чазак бедии-биле үнелээн—колхоз даргазынга баштадыр дыка хөй мурнакчылар чазактың шаңналын алган. Оларның аразынга Солаан Шаравин база кирген. Кызылга болган мурнакчыларның хуралынга «Хүндүлелдиң демдээ» орденни ооң хөрээнге кадап берген.

Ынчан «Кызыл тараачын» колхозка Ада-чурттуң улуг дайынының чылдарында чаңгыс оглу Мишазының адазын оскунган бир ажыл-ишчи кижи чурттап турган. Ол болза Анастасия Тарасовна Вавилина-дыр. Ол Солаан Шаравин-биле кады тудугга-даа, хову бригадазынга-даа каш чылдар дургузунда кады ажылдап келген. Олар бот-боттарының аажы-чаңын билчип, өг-бүлелиг болурунуң дугайын дүгүржүп алган.

Таптыг-ла чаа дүжүттүң байырлалы-биле капсырлаштыр олар таныш-көрүш эш-өөрүн чалап алгаш, бичии кежээжигеш тургускаш, кудазын кылып, бир өг-бүле болуп ажылдай бергеннер.

Удаваанда Солааның амыдыралынга бир аас-кежик чок таварылга болган: Эрзинге чурттап турган кара чаңгыс кыс дуңмазы айыылдыг аарыгдан аарааш, хенертен чок апарган. Ооң бичии оглу өскүс арткан.

— Эрзинче баргаш, дуңмаңның оглун эккел. Оглувус Мишага дуңма болзун. Ийилдирзин кижизидип алыр бис—деп, Анастасия Тарасовна чугаалаан.

Ол ёзугаар болган-даа. Солаан Даржаевич кадайы-биле кады каккаш, ылым чаш төлдү аалынга эккелген. Ону Толя деп адап алганнар.

Кижи өзер, кидис шөйлүр. Миша биле Толя ийи алышкылар өзе бергеннер. Михаил ам өг-бүлелиг болуп, кыс уруг олчалыг болган. А Толя Туран школазының 6-гы клазында эки өөреникчилерниң бирээзи.

Бөдүүн ишчилер Солаан биле Анастасия оларның чылыг чүрээниң, сагыш салыышкынының ачызында Толя чыргалдыг чурттап, өзүп-даа кел чыдар. Ол оол чай дүжер санында-ла Хүтте чурттап турар акызы Михаилдиң аалынга аалдап чеде бергеш, ооң тракторунга ушкажып алгаш дузалажып, дыштанып чайлаар.

Чылдар эрткен. Бир-ле катап Солаан Шаравин Эрзинче хаптар деп шиитпирлеп алган. «Кызыл тараачын» колхозтан үнер дугайында билдириишкинни-даа бижээн. Ол хире ак-сеткилдиг, ажылчы кижини чорудары бригадир Кунаевке, колхоз даргазы Астафьевке хараадаанчыг турган. Ынчалза-даа канчаар боор, чорудар ужурга таварышкан.

Өг-бүлезин алгаш, аъттаныптар деп турда, оолдары удурланып үнген. Ол кадайы-биле кады чуртун көрүп аалдап чораш, ээп кээр ужурга таварышкан. Чаныр кээрибиле дораан-на чаа организастаттынган тудуг участогунга ажылдап көр деп таныштары чалап эгелээн.

— Кайа-даа ажылдаар, дөмей-ле болгай—дээш, ол чөпшээрежипкен.

Аныяк коллективтиң кижилери Солаан Шаравинниң бүгү-ле эки шынарларын дораан эскерип каан. Ол бөдүүн кижи бодунуң чүткүлдүг болгаш ак-сеткилдиг күш-ажылы-биле эштериниң хүндүткелин чаалап апкан.

— Коллективтиң ажыл-ишчилери болгаш Туран хоорайның чурттакчылары мээң бөдүүн күш-ажылымны улуу-биле үнелээн. Олар ону Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутадынга соңгуп алганнар. Ол дээрге шаанда бир шагда частырыг кылгаш, эттенип, шын оруктче кирген кижи меңээ кызыгааржок идегел болгаш бүзүрел-дир. Ол идегелди бадыткаары ындыг-ла белен эвес. Ынчалза-даа чонумга дузалыг кижи болур дээш бүгү-ле чүвени кылып чор мен—деп, Солаан Даржаевич чугаалады.

Солаан Шаравин коллективтиң шолбаны. Хүн бүрүнүң бүдүрүлге планын 130—140 хуу күүседип, эң эки шынарлыг продукцияны кылып турар. Ооң ындыг эки ажылчын болурунга кады ажылдап чораан болгаш кады ажылдап турары орус эштери уттундурбас улуг дузаны чедирген. Уругларын кижизидеринге, найыралдыг өг-бүлени тударынга ол бодунуң үлегерин көргүзүп, хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг киржип, күрүне херээн башкаржып турар.

Бир эвес Тураннның шолбаннарының бирээзи Солаан Даржаевич Шаравинге ужуражырын күзээр болзуңарза четвергте, 4 шакта Бии-Хем райкүүскомунуң депутаттар өрээлинге чеде бээр силер. Ол Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутадының хөрек демдээн кадап алган, соңгукчуларын хүлээп ап турар.

Солаан Даржаевич Шаравин, Анастасия Тарасовна Вавилина олар эрткен чылын чаа бажың алган. Ам ында оглу Анатолий үжелээн аас-кежиктиг, найыралдыг өг-бүле болуп чурттап олурарлар.

А. ИРГИТ.

Калинин область. Волганың эриинде тудуп турар энергетиктиг эң улуг станция — Конаковск ГРЭС улам-на бедип үнүп турар.

ЧУРУКТА: Конаковск ГРЭС-тиң котёлдарынга суг бээр эриктиң насос станциязының тудуушкуну.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Хүр кыштагладырынга

АРЫГ-БАЖЫ. (ТЕЛЕФОН-БИЛЕ). Өвүр районда «Коммунизмче орук» колхоз бо чылын шээр малын 47 коданга, мыйыстыг бода малын 15 кезек черге кыштагладырын белеткеп турар.

Сүт-бараан фермаларында болгаш хой бригадаларында кышкы кажааларның септелгези бо хүннерде барык доозулган. Шээр малга бирээзинге-ле 400 баш кирер чаа 5 кажааны, инекке чүс-чүс баш кирер 2 кажааны немей туткан. Кышка белеткел талазы-биле Хам-Дытта хой бригадазы үлегерлиг ажылдап турарын демдеглээри чөптүг. Ол коллектив белеткеп алган 1400 центнер сигенинден 1200 центнерни кыштагларда чедирген.

Ажыл-херек бүрүзүн кижилер, кадрлар кылып боттандырар. СЭКП обкомунуң V пленумунуң доктаалын боттандырбышаан, малчыннарның чуртталга амыдыралынче улуг кичээнгейни салып турар. Бар бажыңнарны чурттаарынга улам-на таарымчалыг кылдыр септевишаан, 6 бажыңнарда печканы салган, бо чылын 8 чаа бажыңны немей туткан. Автолавка, культура бригадазы малчыннарны доктаамал эргип турар.

«Коммунизмче орук» колхоз бо чылын төрүүр 100 малга онааштыр 78 хураганны, 81 бызааны доруктуруп өстүрген.

Бо чылын сигенниң үнүжү орайтаан болзажок, колхоз мал чеминге 4000 тонна силосту болгаш 1370 тонна сигенни белеткеп алган. Бо хүннерде кыштагларже сиген сөөртүлгези организастыг эгелээн, ам безин 340 тоннаны сөөртүп чедирген.

Амыдырал хандырылгазынга

„БЕШ ДУГААРНЫҢ" КӨШКЕНИ

— «Беш дугаар» баргаш, аъш-чем садып алгаш келийн, дуңмаларың ойнадып олур, уруум.

— Беш дугаар магазин — бүдүн квартал эртер, ырак-ла болгай авай.

— Оон чоок магазинни кайыын тывар кижи мен? Сээң тураң болза, бажыңдан үнмейн чыда-ла садыглап ап турза дээр ышкаштыр сен, аа!

— Ынчанмайн канчаар, авай! Сен хүндүс ажылдап чорунда бистиң адаавыста, бир дугаар каътта магазин кээп ажылдай-ла бергеч болгай!

— Па-а, ындыг бе?!

Бо чугаа Кызыл хоорайның 26-гы кварталында чаа чуртталга бажыңнарының бирээзинге болган. Кызылчыларга «Беш дугаар» деп ат-биле сураглыг, Кочетов кудумчузунга турган аъш-чем магазинин ол кварталдың № 6 бажыңынче көжүре берген.

Ам ол чаа бажыңның чурттакчылары кандыг-даа чугула херегселин бажыңдан безин үнмейн чыда хандыртынып алыр аргалыг апарган — ол база-ла Октябрь байырлалынга уткуштур чурттакчыларга белек-тир.

• • •

САДЫГЖЫЛАР ЧАРЫШТА

АРЫГ-ҮЗҮҮ. (Телефон-биле). Күш-ажылчы чедиишкиннерин Улуг Октябрьның байырлалынга бараалгадып турарларның аразында Арыг-Үзүүнүң рабкоовунуң садыгжылары база бар. Оларның аразында Арысканның кодээ магазининиң эргелекчизи А. Жулина бараан саарылгазының талазы-биле 3-кү кварталдың планын 101 хуу күүсеткен, а бо айның планын база-ла күүседир чыгаан. Арыг-Үзүүнде № 2 магазин (эргелекчизи эш Тупицына) 9 айда бараан саарылгазының планын 102 хуу күүседип, база-ла мурнакчы садыгжыларның одуруунда үнген.

Ол-ла рабкооптуң Ак-Туругда хлеб быжырар чериниң ажылын түс черниң чурттакчылары мактап турар. Ол ындыг болбас аргажок: эш Бабушкина эргелекчилээн ол хлеб быжырар черниң быжырган хлевиниң шынары кажан-даа кудулавайн келген, бо хлеб быжырар чер 3000 хире чурттакчыны хлеб-биле четчир кылдыр хандырып турар.

• • •

РАЙҮЛЕТПҮР КОМБИНАДЫНДА

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Райүлетпүр комбинады нийти продукция бүдүрериниң 9 ай планын 106 хуу, барааныг продукциязының — 108 хуу күүседип алыр аргалыг болганынга ук комбинаттың мурнакчы ажылчыннары: чазаныкчы В. Ширяевтиң, даараныкчы М. Сорокинаның, тракторист В. Андросовтуң болгаш өскелерниң-даа чүткүлдүг күш-ажылчы үлүү кирген.

Бо бүдүрүлге чериниң ажыл-ишчилери Улуг Октябрьның байырлалынга тураскааткан чарышка киришпишаан, октябрь айның планныг онаалгаларын хуусаа бетинде күүседир деп бедиткен хүлээлгелерни алганнар. Ону күүседири дээрге, чүс-чүс чурттакчыларның хереглелин хандырары-дыр.

• • •

ЧАГЫКЧЫГА ЧЕДЕ БЭЭР „ДААРАНЫКЧЫ"

БАЙ-ХААК. (Телефон-биле). Ийи ай бурунгаар Таңды районнуң Кочетово, Успенка, Сосновка, Алаак суурларын кезий эргип, ында чурттакчыларның хеп кылыгларынга чагыгларын алгаш, каш хонган соонда база катап эргип келгеш, ол хептерни ээлеринге кедирип тургаш хемчээп алыр, даараныкчы мастерлиг автомашина тыпты берген. Ол болза Бай-Хаак райүлетпүр комбинадының көжүп чораан даараныр мастериниң машиназы-дыр.

Чагыкчыларның боттарынга чеде бээр бо «даараныкчы» кыска хуусааның дургузунда безин ук суурларның чурттакчыларының макталын чаалап алган. Бодунга таарыжыр, чараш хепти ол-ла черинге кым даарадып алыксавас боор, платье болгаш хөйлең чергелиг үүрмек чагыгларны кылыр дээш кандыг кижи район төвүнче бар чыдарыл? Чоннуң амыдырал хандырылгазын экижидер талазы-биле бай-хаакчыларның бо эгелээшкинин бүгү республикага деткимчени алыр дээрзи чугаажок.

• • •

НЕГЕЛДЕНИ ХАНДЫРАР

Каа-Хем районнуң Бүрен-Хем суурда кодээ магазинниң бажыңы хончут бичии, аңаа янзы-бүрү барааннарны көскү кылдыр делгээр арга чок болган.

Бо четпес чорукту чайладыр дугайында хуучуларның чөптүг негелдезин районнуң баштаар чери 1962 чылда-ла хүлээп алгаш, аңаа магазинниң чаа, делгем бажыңын тудуп эгелээн. Ынчалза-даа ол чылын оон чүгле ханаларын тургускаш, оон-биле соксап каан.

Бо чылдың эгезинде ол тудугнуң ажылын катап эгелээш, шалазын, крышазын, соңгаларының чаактарын, хаалгаларының кастактарын кылып, рамаларын тургускулап каан.

Шынында ол өөрүшкү ам база боттанмазынга четкен. Ук тудугнуң ажылы сөөлгү айларда чорувайн турар.

Ынчангаш шала кылган тудугнуң ажылын доозар талазы-биле боттуг хемчегни алырын районнуң удуртукчуларындан чон шыңгыы негеп турар.

Х. КУЖУГЕТ.

БЭЧД-ниң аъш-чем үлетпүрүнүң талазы-биле доктаамал комиссиязын тургускан

СОФИЯ. (СЭТА). 1963 чылдың октябрь 16-дан 21-ге чедир Софияга Бот-бодунга Экономиктиг дузалажылга Чөвүлелиниң (БЭДЧ-ниң) аъш-чем үлетпүрүнүң талазы-биле доктаамал комиссиязының бирги (тургузуглга) хуралы болуп эрткен.

Болгарияның Улус Республиказының, Венгр Улус Республиканың, Герман Демократтыг Республиканың, Моол Арат Республиканың, Польша Улус Республиканың, Румын Улус Республиканың, Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң, Чехословак Социалистиг Республиканың төлээлери комиссияның хуралынга киришкен.

Доктаамал комиссия Болгарияның Улус Республиказының төлээлериниң баштыңы А. Димитровту даргазынга соңгаан.

1963 чылдың июльда БЭДЧ-ниң кежигүннери чурттарның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының ТК-ларының бирги секретарьларының база чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралының. Чөвүлелдиң XVIII сессиязының шиитпирлеринде салдынган сорулгаларны чугаалажып, ол шиитпирлерни күүседири-биле чогуур хемчеглерни ажылдап кылган болгаш 1964 чылда бодунуң ажылының планын чүүлдүг деп санаан.

Комиссия сүт үлетпүрүнүң техниказын болгаш технологиязын хөгжүдериниң угланыышкынының дугайында сүмелерни чүүлдүг деп санап, элээн хөй нормативтиг документилерни хүлээп алган. БЭДЧ-ниң кежигүннери чурттарның аразынга аъш-чем үлетпүрүнүң талазы-биле кады ажылдажылганы улам ынай калбартыр болгаш ханыладырынче угланган чамдык организастыг хемчеглерни чугаалажып көрген.

СӨЗҮН ЭЭЛЭЭННЕР

Кызыл хоорайның бүдүрүлге коллективтери чеди чылдың бешки чылының онаалдазын хуусаа бетинде күүседир. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 46 чыл оюнуң байырлалынга күш-ажылчы чедиишкиннерлиг уткуужур дээш боттарынга бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алганнар. Ындыг хүлээлгени мээң ажылдап турарым «Тыва тудуг» трезиниң дузалаар бүдүрүлгелер комбинадының коллективи база алган. Цехтиң ажылчыннарының сөзүнге ээ болур дээш кызымаккай ажылдап келгениниң түңнелинде бо чылдың 9 айларының бүдүрүлге планын цех 106 хуу күүсеткен.

Сентябрь айның түңнелин үндүрүп, октябрьда цехтиң мурнунда салдынган сорулгаларны чугаалажып турда, бистиң цехтиң коллективи октябрь айның бүдүрүлге планын, кылып үндүрер продукцияның шынарын экижиткишаан, 110 хуу күүседир деп хүлээлгени алган. Ол хүлээлгезин цехтиң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары багай эвес күүседип турарлар. Октябрьның баштайгы 20 хонуунда планны графиктен 15 хуу мурнадыр күүседип турар бис.

Бистиң найыралдыг коллектививисте ажылдап турар ажылчыннар аразында күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээр, ажыл нормазын күүсетпес кижи барык чок. Мурнакчыларның саны хүн келген тудум өзүп турар. Бүдүрүлгениң мурнунда салдынган сорулгаларны күүседири дээш, боттарының күжүн, энергиязын харамнанмайн, арга-дуржулгазын өске өөрүнге берип турар эштерни демдеглексеп тур мен. Ажыл нормазын хүн бүрүде 140—160 хуу күүседип, республиканың Хүндүлел самбыразынга чуруу кирген бызанчы П. Устюгов болгаш оон хожудавайн турар М. Налпин, станокта ажылдап турар Н. Мельникова, слесарь Н. Такмачев, электрик С. Яковлев болгаш оон-даа өскелер оларга хамааржып турар.

Коллективтиң чедиишкинниг ажылдап турарынга чүү дузалап турарыл дээрге, хамыктың мурнунда ажылчын кижиниң берге болгаш хүндүлүг ажылын чиигедир дээш, Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың хүн бүрү сагыш салып турарының ачызында бистиң цегививис сөөлгү үеде болбаазырангай техника-биле хандыртынып турарында. Чижээ, чоокта чаа бистиң цегививис ыяш чазаар ийи чаа станокту, ыяш өрүмнээр чартык-автоматтыг станокту алгаш, тургузуп алган. Оон ынай чудукту ынай-бээр дажыглаар, электри күжү-биле хөделир орукту база тургускан. Ам удавас ыяш кургадыр 4 камеразын эптеп тургузуп алыр бис. Улуг күштүг бус котёлун эптеп тургузары доостур деп турар. Хөй доозун бурулдадыр станоктарның кырында доозун-довурак үндүр тырттырар вентиляцияларны тургускан. Цехтиң бажыңының иштин, даштын септеп, малгаштап, чылыглап, чугайлаан. Бо бүгү алган хемчеглер күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип, продукцияның шынарын экижидеринге дыка дузалап турар.

Чедиишкиннер-биле чергелештир цехтиң ажылында чамдык четпестер бар. Кургадыр камералар четпезинден база бус котёлу үргүлчү үрелип турарындан чүве кылыр ыяштың шыгы улуг боор, оон бүдүрген продукцияның шынары чавыс болур чүүлдер таваржып турар. Калбак ыяштың будуун оюп, эптээр станок бисте амга чедир чок.

Цехти ыяш дериг-биле багай хандырып турар. Оон уламындан бүдүрүлгениң таарымчалыг чорудулгазынга шаптыктаар чоруктар бар. Оон ынай калбак ыяшты дөрт талазы-биле харыылгалаар станок чогундан өске бүдүрүкчү ажылды кылып болур ийи кижи ол ажылда дузалажып ажылдап турар. Чазаныкчыларның 14 кижилиг бригадазы станок дериг-херексели үрелгенинден ийи ай иштинде бүдүрүлгениң кол планынга киришпес, аар-саар ажылдарны кылып турарлар. Ынчаарга чазанылга цегинде септел ап болур ындыг станок анаа туруп турар. Ону трестиң дузалаар бүдүрүлгелер комбинадының механиктиг мастерскаазы септеп бээр дээш хоозун аазаашкынны кылып-ла турар. Чазаныкчылар бригадазынга ыяш чазаар станокту ам 5 айлар иштинде септеп турар. Бир эвес бо четпестерни дүрген чайладыр болза, бистиң цехтиң ажылчыннары оон-даа эки ажылдап, республиканың улуг тудуг организациялары: «Тыва тудуг» трезинге, «Кызыл кодээ тудугга» болгаш «Чадаана кодээ тудугга» херек соңга, хаалга блоктарын болгаш бажыңның өске-даа надын ыяш кылыгларын бүдүреринге улам улуг чедиишкинниг ажылдап болурлар.

Г. ВАГАЕВ,
мастер.

Анатолий Кириллович Рошков баштаан ийи звенолуг бригада Кызылдың № 2 школазының интернадының тудуунда ажылдап турар. Олар ам ында малгаштаар, чугайлаар, будуур, арыглаар-чурумчудар ажылдарны кылып турарлар. Бригадада Н. Голубцова, Н. Смазнова, В. Танбаева, Е. Белоусова олар эки ажылдап турар болгаш олар шуптузу кежээки өөредилге-биле хаара туттунган. Чижээлээрге, эш Смазнова кежээки школаның сески клазында, а Танбаева — медицина училищезиниң ийиги курузунда өөренип турар.

Бо нийти чуртталга бажыңын октябрь айның танчүзүнге чедир ажыглалга киирер деп турар, аңаа 300 кижи чурттаар.

ЧУРУКТА: № 2 школаның интернадының тудуунда иштики ажылдарны кылып турар бригаданың эң дээре ажылдакчылары (солагай таладан оң талаже): Н. Смазнова, Н. Голубцова, В. Танбаева болгаш Е. Белоусова.

Сөзү болгаш фотозу Х. ЧАПТЫКОВТУУ.

Четпестерни чайладыр

Чадаана райүлетпүр комбинадының ажылында улуг четпестер бар. Септелге кылган ажылчыннарга ажыл төлевирин улуг бухгалтер Носков биле нормировщик Шевченко боттары кара-туразы-биле кызырып, ийи ай иштинде шын төлевейн келгеннер.

Кижилерниң ажылга үнүп турган хүннериниң шактарын кызырып, чамдык хүннерде келбээн деп меге демдеглелди технорук П. Непомнящий ай төнчүзүнде даап салып турган. Сөөлүнде Кудрявцев дээрзин табельщиктедип каарга, база шак ындыг чүүлдерни кылып туруп берген.

Комбинаттың директору эш Цвелев болгаш ында партия организациязының секретары оларны буруу шавар туржук, харын-даа болчуп турары чиктиг. Носков биле Непомнящий ажыл шагында бо-ла эзирик элейтип кээрлер. Оларга кандыг-даа хемчег көргүспейн турар.

Шынында техниктиг удуртукчу эш Непомнящийниң харыылап турар техниказы сандаргай байдалда. Бир самосвал машинаның бүгү кезектерин өске машиналарга үлеп берипкен. 18—64 дугаарлыг «ГАЗ-63» автомашинаның септелгези шагда доозулган турбуже, ооң рессорун өске машинада салып каан. Чүгле ол дээш 20 хонук хире машина аңаа турган, септээн техниканың шынары кончуг багай. Носков болгаш Непомнящийни күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээн дээш үш катап үндүргеш, дедир киирип ап турары база эндептиг. Райпога хөй самчыгдал кылгаш үндүрткен Кудрявцевти ажылга алган. Бо бүгү четпестерни илередип, парткомга, райкүүскомга болгаш партия-күрүне контролюнуң комитединге барып дыңнаткан дээш, ам бисти бүгү талазы-биле кызып үндүрерин оралдажып турар-дыр.

Л. ЧУГУР-ООЛ,
Х. ШОЙДАР.

СУГГАТТЫГ ЧЕРЛЕР — УЛУСТУҢ БАЙЛАА

Тараа бүдүрерин улам ынай көвүдедириниң кол үнер дөстери болза, амгы үеде минералдыг чемишчидилгелерни бүдүрерин көвүдедири болгаш бар суггаттыг черлерни эки ажыглаарының, база чаа суггарылга системаларын тударының аргазы-биле суггаттыг черлерге тарылгаларны калбартыры болур дээрзин эш Н. С. Хрущев кодээ ажыл-агыйы ажылдакчылары-биле беседаларынга хөй удаа чугаалап келген.

Бар турар суггаттыг черлерни ажыглаарын чуртка нийтизи-биле дыка экижидерин болгаш 1970 чылга чедир 2 миллион 800 муң гектар шөлге суггарылга системазын чаазы-биле тударын төлевилеп турар.

Оон-биле холбаштыр Тыва АССР-де суггаттыг чер ажылы улам ынай хөгжүүр ужурлуг. Ол дугайында колхозтарның болгаш совхозтарның хүн бүрүдеги практиказы, Тывада суггаттыг чер ажылының хөй чүс чылдарлыгы төөгүзү бадыткап турар.

Амгы үениң техниказының ачызы-биле ирригация системазын дүрген болгаш быжырымчалыг тудуп, суггарылганың бөдүн улуг хемчээлге механизастап болур. Ынчангаш кандыг-даа чылда кодээ ажыл-агыйы культураларының четчир чыылдазын хандырып шыдаар ындыг хемчээлдерге суггарылганы хөгжүдериниң сорулгазын кыска хуусаада шиитпирлеп болур.

Суггарылга фондузу 350 муң гектар хире болган турарының бүгү аргалары республикада бар.

Суггарылганы хөгжүдериниң улуг перспективалары бар турбуже бар суггаттыг черлерни ажыглаар талазы-биле ажыл республиканың ажыл-агыйларында дыка багай тургустунганын демдеглезе чогуур. Оон ужурунда хамыктың мурнунда бар-ла турар суггаттыг черлерни ажыглаарын экижидери эргежок чугула. Тываның суггаттыг 128 муң гектар черлеринден чүгле 7,5 муң гектар чер инженер аргазы-биле туттунган суггарылга четкизи-биле хандыртынган, оон арткан черлер эрги арга-биле суггартынып турар болгаш оларны доп-дораан экижидип, эде кылыры чугула.

Механизация эки калбарбааның хараазы-биле хөй чүс чылдар мурнунда турганы ышкаш суггаттыг чер ажылында кол күш хүүрек туткан суггарыкчы кижи болуп турар. Оон ужурундан суггарылга талазы-биле ажылдарга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедивейн турар.

Суггарылганы калбаа-биле механизастаары бар суггарылга фондузунуң ажыглалын үндезини-биле экижидериниң талазы-биле кол сорулга. Суггаттыг черлерге агротехниканы экижидери, ылаңгыя чемишчидилгелерни төгери база эргежок чугула.

Бисте суггарылганың техниказы хову ажылында ажылдарны механизастаарының нийти деңнелинден дыка хожудап турар. Ындыг чогумча чок чорукту узуткаар төлээде суггарылганың эргижирээн аргазындан чоокку чылдарда бүрүнү-биле ойталаары, амгы үениң дээшилгелиг аргаларын ажыглаарынче шилчиири эргежок чугула.

Амгы үениң эң-не дээшилгелиг аргазы болза чаашкынналдыр суггарары болур. Бо арганы ажыглаанда 15—30 хуу эвээш суг чарыгдаттынар, өл-шык чер кырынга дең-дески дүжер болганда дүжүт 20—30 хуу көвүдеп турар. Чаашкынналдыр суггарар арганы ажыглаанда арык, сумуннар-даа херек чок апаар, суггарылга бугаларының саны эвээжээр, чамдык таварылгаларда оларны чер иштинче киирген хоолайлар солуур. Чаашкынналдыр суггарар арганың ачызы-биле чер элээн эки ажыглаттынар болгаш амгы үениң улуг күчүлүг машиналары бүдүрүкчүлүг ажылдаар. Суггарылганың ол аргазы холдуң күш-ажылын механизастаар болгаш суггарылгага күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер арганы бээр. Чаашкынналдыр суггарар арганы ажыглап тургаш, суг-биле кады немелде чемгерилгени кылып болур.

Ындыг арганы түс чериниң байдалдарынга таарыштыр калбаа-биле нептередир херек.

Суггарылганың дээшилгелиг техниказын нептередири-биле кады суггарылга системазының эрги аргаларын бүгү хемчег-биле экижидери, ол ышкаш оларны бүрүнү-биле эде кылыры эргежок чугула. Хамыктың мурнунда кол болгаш магистральдыг бугаларның өөштерин экижитсе чогуур. Ол болза суггаттыг черлерже сугну чогумчалыг бээрин хандырар. Дыка хөй таварылгаларда бугалар уннарын аштаар, азы бичии-ле алгыдар талазы-биле шоолуг эвес ажыл безин эки түңнелдерни берип турар.

Республикада суггарылга четкилиг 128 муң гектар черниң хөй кезиин гидротехниктиг тудуглар чок эрги арга-биле казып туткан бугалардан суггарып турар. Ам Барлык, Өөк, Торгалыг ышкаш элээн каш улуг суггарылга системаларын тудар талазы-биле төлевилел ажылы кылдынып турар. Перспективтиг планнаашкын-биле езугаар республикага суггарылга фондузу 350 муң гектар четкен турар.

Саян ГЭС-ти тудары-биле холбаштыр суггаттыг черлерни улам ынай калбартырынга онза таарымчалыг байдал тургустунуп турар. Бедик участоктарны суггарарынга сугну механиктиг көдүртүр суггарылга системаларын чиик өртектиг энергияның баазазынга тудары ажыктыг апаар. Саян ГЭС-тиң суг шыгжамыры тургустунары-биле холбаштыр Улуг-Хем районда кодээ ажыл-агыйның ажыглалдыг чамдык черлерин суг алгаш турар. Ол суг алган черлерниң орнун дуглаары-биле районга үш улуг инженер суггарылга системалары туттунар. Ол болза Чаа-Хөл, Улуг-Хем, Сенек бугалары болур. Оларның нийти шөлү 10 муң гектар ажар. Суггарылгага ажыглаар суг Тываның суггаттыг чер ажылының практиказынга бир-ле дугаарында сугну 30—100 метр бедик хемчээлге көдүртүр аргалыг күчүлүг насостарның аргазы-биле Улуг-Хемден алдынар.

Ынчалзажок суггарылганы улам ынай хөгжүдери улуг, чаа суггарылга системалары кайы хире чедиишкинниг туттунарындан бүрүнү-биле хамааржыр деп бодаар болза частырыг апаар. Бар турар суггаттыг черлерни эки ажыглаары база ажыл-агыйлар боттары бичии-даа болза чаа-чаа суггарылга объектилери тудары эргежок чугула. Ам келир чылдың суггарылгага ажыглаар бугаларны болгаш тудугларны септеп, белеткээр херек.

Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң чанында суг ажыл-агый килдизи болгаш суггарылга четкилериниң районнар аразының эргелелдери суггарылга ажылын организастаар талазы-биле колхозтарга болгаш совхозтарга максималдыг дуза көргүссе чогуур. Ажыл-агыйларже тускай эртемниг гидротехниктерни чорудуп тургаш, оларга техниктиг дузаны көргүзер херек.

Күрүне күсели-биле улуг хемчээлдиг суггарылга четкилерин тудар болганда колхозтар болгаш совхозтар үүрмек участоктарны суггарар талазы-биле ажылдаан херээ чок дээр янзылыг бодал үндүрер болза частырыг болур. Ол болза ажыл-агыйлар боттарының күжү-биле ногаа культуралары өстүрер бичии участоктарын суггарар суггарылга бугаларын безин тутпастаарынга, ногааларны эрги арга-биле кочалдарга суг кудуп алгаш, суггарар чорукка чедирер апаар.

Бичии участоктарны суггарарынга ажыглаар «ДТ-54» трактордан ажылдаар, секундада 130 литр чедир суг үндүрер бүдүрүкчүлүг, көжүп чоруур «ПНС-Т2-6НДВ» деп тускай насос станциязын үлетпүр амгы үеде бүдүрүп үндүрүп турар. Оон өртээ 1000 рубль хире. Ол станция хонукта 7—10 гектар черни суггарып шыдаар. Ажыл-агыйлар ол насос станциязын садып ап, калбаа-биле ажыглаза чогуур.

Суггарылга эки шынарлыг болганда база агротехниканың бүгү чурумнарын сагаанда суггаттыг черлерге дүжүт суггат чок черлерден 3—4 болгаш оон-даа хөй катап бедик болурун хөй чылдарның практиказы көргүскен. Тываның байдалынга суггарылга болза мал ажылынга быжыг чем-суурну тургузарынга улуг ужур-дузалыг. Бир эвес үнүш ажылынга кандаашкын болганының түңнелинде когараан продукцияны таарымчалыг чаңгыс чыл дургузунда мурнуку хемчээлинге катап тургузуп аптар болза, кандаашкын соонда кудулаан малдың баш санын болгаш оон продукциязын катап тургузарынга элээн каш чылдар негеттинер.

Суггарылганы чер болганга ажылдаары, суггаттыг тарылгаларны калбартыры бедик үре-түңнелдерни берип турда ону колхозтар болгаш совхозтар херекке албайн турарының чылдагааны чүдел?

Кол чылдагаан болза, ажыл-агыйлар хөй бугалар казып, буга тудугларын кылырындан дүвексингеш, чүгле суггат чок черлерни ажыглап турары болур. Оон ынай суггарыкчы механизаторларның, агрономнарның материалдыг сонуургалын бедидер хемчеглер алдынмайн турар.

Суггаттыг черлерниң база суггарылга системаларының ажыглалын үндезини-биле экижидер сорулга-биле хамыктың мурнунда чер суггарар ажылда ажылдап турар суггарыкчы механизаторларның, агрономнарның болгаш өске-даа бүгү ажылдакчыларның материалдыг сонуургалын бедидери, оларны деткиир хемчеглерни ажылдап кылыры эргежок чугула. Суггаттыг черлерге доктаамал ажылдаар бригадаларны азы звенноларны быжыглаар, оларны өске ажылдарже чардыктырбас херек. Суггаттыг черлерлиг ажыл-агый суггарылга бугаларын ажыглаар болгаш суггаттыг черлерни шиңгээдип алыр талазы-биле бүгү ажылды удуртур инженерлиг азы гидротехниктиг болур ужурлуг.

Чамдык ажыл-агыйлар суггарылгаже улуг кичээнгей салып турар. Чижээ, Улуг-Хем районнуң «Х Улуг Хурал» кодээ ажыл-агый артели суггаттыг черлерни эки шиңгээдип ап турар. Ында суггарылга бугалары өй-шаанда аштап, арыглаттынып, суггарылга чедиишкинниг чорудуп турар.

Бар турар суггаттыг черлерни бедик үре-түңнелдиг ажыглаар болгаш Тывага суг ажыл-агыйын улам ынай хажык чок хөгжүдер төлээде, ажыл-агыйлар удуртукчуларының, тускай эртемниглериниң база колхоз-совхоз бүдүрүлге эргелелдериниң талазындан бо чугула айтырыгже бирги черГениң кичээнгейин салыры чугула. Республиканың суг ажыл-агый организацияларының, «Тыва суг ажыл-агый тудуунуң» тудуг-монтаж эргелелиниң болгаш «Росгипроводхоз» институдунуң Абакан салбырының бүдүрүкчү күчүзүн улгаттырар херек.

Суггаттыг черлер — улустуң байлаа. Республикада бар турар суггаттыг черлерниң ажыглалын үндезини-биле экижидери болгаш чаа-чаа суггарылга тудугларын улуг хемчээлдерге боттандырары агаар-бойдустуң кандыг-даа байдалдарында кодээ ажыл-агыйы культураларының бедик дүжүттерин алыр арганы колхозтарга болгаш совхозтарга бээр.

П. БОГУСЛАВСКИЙ,
«Росгипроводхоз» институдунуң
Абакан салбырының кол
гидротехниги.

„Ленинчи политиканың тиилелгези“

ЛОНДОН. (СЭТА). «В. И. Ленин тайбың кожа-хелбээ дугуннаашкын дугайында» деп чыынды номну Лондонга англи дылга парлап үндүрген. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының баштыңчызының 1917 чылдан 1922 чылга чедир үениң дургузунда бо айтырыгның талазы-биле чүүлдерин болгаш чугааларын ол номда киирген.

Тайбынның болгаш тайбың кожа-хелбээ дугуннаашкынның, капиталистиг чурттар-биле садыгны болгаш экономиктиг харылзааларны хөгжүдериниң ленинчи идеялары бо бүгү ажылдарда сиңниккен деп, «Дейли уоркер» солун бижээн.

Бо политика болза тайбынны хандырары чиигээн, империализмниң бүдүш-шынары өскерилген болгаш империалистер Совет Эвилелинге хамаарыштыр боттарының агрессчи планнарындан ойталаан дээр хоозун бодалдарга үндезилеттинмээн деп, Ленин демдеглеп турар дээрзин солун ургулчүлеп бижээн.

В. И. Ленинниң ажылдарын парлап үндүргенин «бүгү адырлар талазы-биле өй-шаанда болган» деп «Дейли уоркер» айыткан.

ТАЙБЫҢ ОРУК-БИЛЕ ШИИТПИРЛЭЭР

АЛЖИР. (СЭТА). Эфиопияның императору I Хайле Селассие, биле Улус Демократтыг Алжир Республиканың президентизи Бен Белланың аразынга чугаалажыышкыннарның дугайында дыңнадыгны ында парлап үндүрген.

Африк чаңгыс эпти организастаарының принциптериниң үндезининге Африканың соңгу районунга тайбынны катап тургузарының эргежок чугулазының дугайын дыңнадыгда чугаалап турар.

Колониализмге болгаш аймак-сөөк ылгаар чорукка удур демиселди уламчылаар дээн ийи чурттарның шиитпирлиг чоруу дыңнадыгда илерээн.

Анголаның, Мозамбиктиң, португалиниң деп адаар Гвинеяның, Мурнуу Родезияның болгаш диптиң өске-даа кезектериниң ам-даа колониалдыг тергиилелдиң адаанда туруп турар улустарны хостаары дээш демиселди боттарының деткип турарын ийи талалар медеглээн.

Мурнуу-Африка Республикада тергиидеп турар ёзу-чурумну кижиниң эргелерин каржызы-биле хажыдып турар чорук кылдыр Эфиопияның императору болгаш Алжир Республиканың президентизи буруу шапканың дыңнадыгда чугаалап турар.

Тулчуушкуннар үргүлчүлевишаан

АЛЖИР. (СЭТА). Алжир армия артиллерияга деткидип алгаш, шавар халдаашкынны эгелээн болгаш каш он-он километр бурунгаарлаан дээрзин «Альже репюбликэн» солун бижээн. Марокко шериглерниң ужар чүүлге болгаш танкыларга деткидип алгаш кылган удур шавар халдаашкынын арада доктааткан. Ам бо үеде Хасси-Бейда биле Тинджуб секторда кадыг-дошкун тулчуушкуннар чоруп турар.

Айыылдыг базымнар

ВАРШАВА. (СЭТА). НАТО-нуң хөй талалыг ядролуг күштерин тургузар дугайында чугаалажыышкыннар-биле холбаштыр СЭТА-ның кылган медеглелин чүмү-биле парлап үндүргеш, «Трибуна люду» солун эгезинге мынчаар демдеглээн: «ГФР-ге ядролуг чепсекти тыпсыры делегейниң дүшкүүрлүг чоруун улам ынай чавырылдырарынче угланыышкын-биле дүүшпес. НАТО-нуң хөй талалыг ядролуг күштерин тургузары Москва керээзиниң ёзузунга таарышпас».

Варшаваның оон өске солуннары СЭТА-ның медеглелиниң делгеренгей тайылбырын «Айыылдыг базымнар», «НАТО-нуң ядролуг күштери Москва керээзиниң ёзузунга таарышпас» деп эгелер-биле парлап үндүрген.

СОФИЯ. (СЭТА). НАТО-нуң хөй талалыг ядролуг күштерин тургузар дугайында чугаалажыышкыннар-биле холбаштыр СЭТА-ның кылган медеглелин Софияның бүгү солуннары көскү черлеринге парлап үндүрген. Солуннарның эгелеринде демдеглеп турары болза, НАТО-нуң ядролуг күштерин тургузар сорулга-биле баш удур ап турар чаа базымнар Москва керээзиниң ёзузунга иледе таарышпас.

ПРАГА. (СЭТА). Праганың бүгү солуннары НАТО-нуң хөй талалыг ядролуг күштерин тургузарының планнары-биле холбаштыр СЭТА-ның кылган медеглелин парлап үндүрген.

НАТО болза, барыын-герман адаан-өжээн негекчилерниң агрессчи бодалдарынга өмээржип, термоядролуг чепсекти тарадып нептередиринге дузалашпышаан, айыылдыг базымнарны кылып турар деп солуннар демдеглээн. НАТО-нуң пландары тайбыңга айыылды тургузуп, делегейниң дүшкүүрлүг чоруун күштелдирип, Москва керээзиниң ёзузунга таарышпайн турар дээрзин чехословак солуннар медеглээн.

Италияның Компартиязының ТК-зының пленуму

РИМ. (СЭТА). Италияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң пленуму Римге чыылган. Пленумга «Делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң айтырыгларының дугайында» илеткелди ИКП-ниң секретариадының кежигүнү Энрико Берлингуэр кылган.

РИМ. (СЭТА). «Униса» солун Италияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң пленумунуң ажылының дугайында дараазында информастыг дыңнадыгны парлап үндүрген:

Делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң чугула айтырыгларын чугаалажып көөрү-биле чыылдырганы, Италияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң пленарлыг хуралы октябрь 24-те болган. Эш Энрико Берлингуэр документиниң телевилелин тайылбырлап, чүве чугаалаан. Ол документини партияның удуртулгазы Төп Комитетке көрдүрери-биле киирген болгаш бо айтырыгларның талазы-биле партияның туружун ында тайылбырлап турар.

Төп Комитеттиң хуралынга калбак чугаалажыышкын болган болгаш аңаа эштер Аликата, Пеккиоли, Паволини, Оккетто, Реазио, Спано, Лупорини, Лама, Барка, Инграо болгаш Джулиано Пайетта олар чүве чугаалаан.

Чугаалажып көргениниң түңнелинде Төп Комитет документини шуут чүүлдүг деп чаңгыс эп-сеткил-биле санаан болгаш ону «Унита» солунга парлап үндүрер деп шиитпирлээн.

Космонавтарга байыр чедирип тур

ЛОДЗЬ. СЭТА-ның корреспондентизи В. Кузнецовтуң дамчыдып турары болза:

Валентина Терешкова биле Валерий Быковский Польшада ийиги хүнде аалчы болуп чоруп турар. Делегейде баштайгы херээжен-космонавт Валентина Терешкова Польшаның пөс-таавы үлетпүрүнүң төвү—Лодзыга октябрь 24-те чеде берген. Лодзының бүгү чону кудумчуже үнген. Хоорайда ак-кызыл болгаш кызыл туктар, лозуннар далай ышкаш чалгып турган. Пөстерде бижээни: «ССРЭ—космосту шиңгээдип алыр талазы-биле мурнакчы күрүне», «Лодзь чер совет космонавтарга байыр чедирип тур». «Хоорайның чурттакчылары космостуң маадырларының чуруктарын тудуп алгаш чоруп турган. Польша-совет найыралдың көргүзүү болган кыска митингиниң соонда Валентина Терешкова ПКАП-ның Лодзь хоорай болгаш воевод комитеттериниң, улус совединиң болгаш хөй-ниити организацияларының удуртукчулары-биле ужурашкан.

Валерий Быковский октябрь 24-түң эртенинде Ольштында чеде берген. Хоорайның чурттакчылары Быковскийни өөрүшкү-биле уткаан. Олар «Космос — тайбың — ССРЭ», «Совет Эвилелиниң болгаш Польшаның улустарының найыралы делгерезин!» деп бижимелдиг лозуннарны тудуп алгаш чоруп турган. Ольштынче баар орук аайы-биле Валерий Быковский немец рыцарьлар-биле польша болгаш орус полктарның тулчуушкунунуң төөгүлүг чери — Грюнвальдка чораан. Совет космонавт ол черниң музейин көрген.

Акы-дуңма дузаламчы

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). «Флора» шуурганның Кубаның экономиказынга когаралды чедиргени-биле холбаштыр 542 муң төгерик хемчээлдиг материал дузаламчыны Кубага көргүзер деп шиитпирни МАР-ның Министрлер Чөвүлели хүлээп алган дээрзин МОНЦАМЭ агентилел дыңнадып турар.

ВЕНГРИЯНЫҢ КҮРҮНЕ ХУРАЛЫНЫҢ СЕССИЯЗЫ

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Венгрияның Күрүне хуралының ээлчеглиг сессиязы ында ажыттынган. Сессияның хүн айтырыында: ийи сессияларның аразында үеде ВУР-нуң президиумунуң ажыл-чорудулгазының дугайында дыңнадыг. Чурттуң экономиктиг байдалының дугайында ВУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниң илеткели. ВУР-нуң дээди судунуң даргазының отчёду.

ВУР-нуң президиумунуң ажыл-чорудулгазының дугайында дыңнадыгны президиумнуң секретары Карой Киштиң кылганының соонда чурттуң экономиктиг байдалының дугайында илеткелди ВУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниң даргазының оралакчызы Йене Фок кылган.

Оон соонда сессияга Йене Фоктуң илеткелиниң талазы-биле санал бериишкини эгелээн.

Барыын Берлин ГДР-ге удур ажыл-чорудулганың баазазы

БАРЫЫН БЕРЛИН. СЭТА-ның корреспондентизи М. Паньшинниң дамчыдып турары болза:

Герман Демократтыг Республиканың Улус палатазынга соңгулданың бүдүүзүнде «соок дайынның» барыын-берлин талалакчылары ГДР-ге удур ээлчеглиг кампанияны эгелээннер. Ол сорулга-биле Шенеберг ратушазынга сенаттың болгаш депутаттарның хоорай хуралының каттышкан хуралын олар эрттирген. Аңаа бургомистр Брандт-биле чергелештир, СДПГ-ден бундестагка депутат Франд Нейман болгаш барыын-берлин «хостуг демократтарның» баштыңнарының бирээзи Ганс Рейф олар чүве чугаалаан.

Ажылчыннарның болгаш тараачылнарның төөгүде баштайгы герман күрүнезиниң демократтыг тургузуун олар нүгүлдеп-мегелеп, социалистиг чурттарның тайбыңга ынакшылдыг политиказын кара өжегээр хажыдып турганнар.

ГФР-ниң чазааның төлээлекчизи болуп баштайгы аян-чорук кылып чедип келген, Бонннуң чаа оралакчы канцлери болгаш ниити герман айтырыгларының талазы-биле министр Менде ол хуралга хүндүлүг аалчы болуп киришкен. Чыылганнарның мурнунга Менде допчу медеглел кылгаш, ниити герман айтырыгларының талазы-биле министр болганымда, мээң мурнумда ол эрге-дужаалга турган Якоб Кайзерниң политиказын ургулчүлээр бодап турар мен деп ол онзалап демдеглээн.

Американың уттундурган кижилери

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). «Бистиң чуртувуста бүрүнү-биле уттундурган бөлүк хамаатылар бар болуп турар» деп, «Юнайтед стейтс ньюс энд уорлд рипорт» журнал редакциязы чүүлүнге америк индейлерниң байдалын ынчаар бижээн.

«Чартык миллион ажыг америк индейлер болза, 350 чылдар мурнунда ак кештиг чурттакчылар келгеш, оларны турум черлеринден үндүр кысканы ышкаш, ам база-ла үндүр кыстырган болуп турар» деп, журнал демдеглеп турар. Резервацияларда туруп турар 380 муң индейлер «аргажок багай казанак бажыңнарда чурттап турар».

Америк индейлерниң өг-бүлелериниң алыр орулгазы аъш-чемниң эргежок чугула продуктуларынга болгаш идик-хепке чедишпейн турар, ынчангаш оларның ядаргай-түреңги байдалы улам-на кедереп турар. «Чижээ, эрткен чылын резервацияда туруп турар индейлерниң өг-бүлезиниң ортумак орулгазы негр өг-бүлелерниң ортумак орулгазының кезииинден эвээш болган, ынчаарга америк өг-бүлелерниң ортумак орулгазындан барык-ла дөрт катап куду болган» деп, чүүлде демдеглээн.

Резервацияда амыдыралдың шыдажыр арга чок берге байдалдарынга таварышкан чамдык индейлер ажыл дилеп, хоорайларже чоруп турарлар. Кандыг-даа мергежил болгаш эртем-билиг чок болганда, олар бир болза ажыл чок американнарга немежип турар, бир болза резервацияларга катап ээп кээп турар.

Даштыкы парлалганың допчулалы

★ Бот-бодунга Экономиктиг дузалажылга Чөвүлелиниң Күүсекомунуң Москвага болган хуралының доозулганы-биле холбаштыр социалистиг чурттарның солуннары акы-дуңма чурттарның аразында кады ажылдажылганың улам ынай калбарган дугайында хөй чүүлдерни бижип турар. БЭДЧ-ниң чанында организастаан делегей кады ажылдажылгазының банкызының ажылының принциптериниң дугайын «Жице Варшавы» солун тодаргай бижээн. Бо банк БЭДЧ-ниң чурттарының экономиктиг кады ажылдажылгазының чугула звенозу болгаш социалистиг чурттарның амыдыралының бүгү адырларынга тодаргай ажыктыг чүүлдү бээри чигизиниг чок деп, солун демдеглээн.

★ КНО-нуң организастаанындан бээр 18 чыл болган оюн даштыкы парлалга калбаа-биле демдеглеп турар. Тайбынны быжыглаарынга болгаш колониализмни узуткаарынга ажыктыг кылдыр, делегейниң үре-түңнелдиг кады ажылдажылгазынга ажыктыг кылдыр ажылдаарынга КНО-нуң өзүп турар аргаларын демократтыг солуннар демдеглээн.

★ Совет космонавтар В. Терешкова биле В. Быковскийни Варшаваның чонунуң өөрүшкүлүг уткаан дугайында делгеренгей репортажтарны варшава солуннар бирги арыннарынга парлаан.

★ Француз демир орукчуларының 24 шакта чедиишкинниг чорудкан бүгү-ниити ажыл соксаадыышкыны париж солуннарының кол темазы болуп турар. Францияның демир орукчуларының национал федерациязының чиңгине секретары Жорж Сегиниң «Юманите» солунга демдеглээни болза, «турумчударының планы» дээш чүве-биле оптуг аргаларны кылыр дээн чазактың оралдажыышкыннарынга демир орукчуларның харыызы ындыг болган. Ажыл соксаадыышкынынга 300 муң ажыг кижи—херек кырында чурттуң бүгү демир орукчулары киришкенин «Либерасьон» солун демдеглээн. Бо болза чазакка «баштайгы кичээндириг» болган деп, «Попюлер де Пари» солун бижип турар. Хөреңгитен бөлүктерниң органы «Эко» солун экономиканың өске-даа адырларынга ажыл соксаадыышкыннарның удаа-дараа болурун баш бурунгаар айтып турар.

★ Барыын-европ эвилелдиң министрлер чөвүлелиниң Гаагада чугаалажыышкыны октябрь 25-те эгелээнин тайылбырлавышаан, англи болгаш француз солуннарның баш удур айтып турары болза, «ниити рынокка» Англияны киирер дугайында мурнунда бузурап дүшкен чугаалажыышкыннарны аңаа катап эгелээр магат чок.

★ Англияның болгаш делегейниң шилиндектериниң бут бөмбүүнүң талазы-биле маргылдаазының дугайында отчёттарга англи, француз болгаш өске-даа солуннар совет вратарь Л. Яшинниң ойнаарын бедии-биле үнелеп көрүп турар.

★ Агаардан дүжүрүгнер америк шериглерниң «биг лифт» деп өөредилгези-биле холбаштыр америк шериглерни Барыын Германияже чорудуп турар дугайында хөй чүүлдерни барыын-европ парлалга бижип турар. Барыын-герман парлалга бо өөредилгени мурнуку хевээр калбаа-биле чырыдып, бо теманың дугайында чөрүшкек дыңнадыгларны парлап турар. «Генераль-анцейтер» солунуң бижээни: «туман турбажок, бо хемчеглер эки чоруп турар». «Күскү туман «биг лифт» хемчеглерни чорударынга шаптыктап турар» деп «Франкфуртер рундшау» солун бижээн. Солуннарның медээлери-биле алырга, 7 шактың дургузунда реактивтиг транспорт машиналарының чаңгызы-даа «Рейн-Майн» аэродромга хонуп шыдаваан.

★ Нью-Йоркту парлалгазы Югославияның президентизи И. Б. Титонуң АКШ-та чоруп турар дугайын, күрүне секретары Раскының Бониче аян-чорук кылып чорууру деп турар дугайын, Нго динь Дьемниң ёзу-чурумунуң кризистиг байдалының дугайында илеткелди кылыры-биле Мурнуу Вьетнамдан америк элчин Лоджтуң келирин манап турар дугайын көскү черлеринде парлап турар.

★ Парламентиниң адаккы палатазын тарадканынга болгаш ноябрь 21-де бүгү-ниити соңгулданы чорудар дугайында шиитпирге кол кичээнгейни Токионуң парлалгазы көрүндүрүп турар. Демократтыг хөй-ниити чазактың иштики болгаш даштыкы политиказын баштай чугаалажып көрбейн, парламентини тарадканынга удурланып турар. Ол политиканы өскертирин демократтыг хөй-ниити негеп турган.

(СЭТА).

Кижилерниң чаагай чоруунга

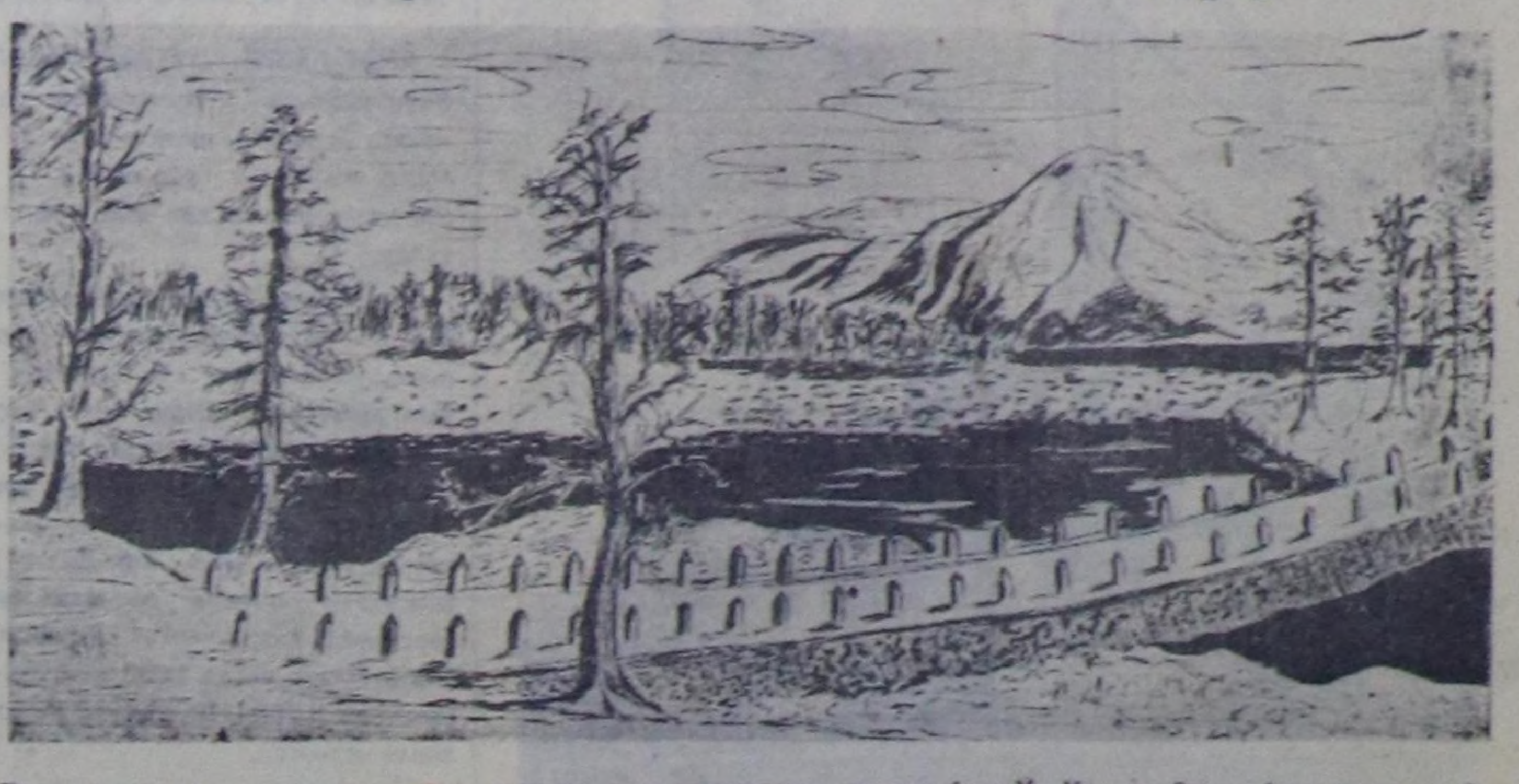

Кызылдың культура болгаш дыштанылганың Гастелло аттыг парыгының хоорайже талазында делгем сеп бадып чыдар. Сад турар ортулукту чаагаар бүткен бойдузу чурумал дег чараш. Хоорайжылар ол чараш бойдустуг булунну боттарының дыштанылгазынга ажыглап, селгүүстээринге улам таарымчалыг кылып алыр деп шиитпирлээш, аңаа суг хөөлбээн тургузуп эгелээн.

Хөөлбек тудуунга баштай «Коммунтудугнуң» септелге-тудуг эргелелиниң бульдозеристери чайын ажылдап эгелээн. Олар паркче кирер көвүргүнүң үстүнде сайны күчүлүг тракторлары-биле бөле иттиргеш, сайны боду ускаш чүдүрер тракторлар-биле машиналарга чүдүргеш, Щетинкин-Кравченко кудумчузунуң чиге бажында, септиң Улуг-Хемче кирген аксын үзе богтан чал кылдыр эккеп төп эгелээн. Сугну чалдың адаа-биле өйлеп бадырарынга таарыштыр 300 метр ажыг черни бульдозер-биле кастырып, бугажыгаш кылгаш, оон иштин даш, цемент-биле быжыглааннар.

Бульдозеристер ажылын доосхан соон дарый хоорай чаагайжыдылгазының конторазы (начальниги В. Мирошников) кылымал хөөлбектиң ажылын уламчылаан. Бо хүннерде моолдак чалда кол ажылдар дооступ турар.

Чаагайжыдылга конторазының тудугжуларындан ол бассейн тудуунда хүнде кылыр ажыл нормазын ажыр күүседип турар ажыл-ишчилер хөй. Сеп аксын кежилдир асфальтылаан орук тудуунга К. Болужаеваның ажыл нормазын 100 ажыг хуу күүседип удурткан дөрт кижилиг бригадазы дип, асфальт орукту хуусаазындан эрте доосхан. Ам олар чалдың ол-бо талазында даш быжыглай салыышкынында идепкейлиг киржип турарлар.

Ол ышкаш асфальт оруктуң кыдыында быжыглал дажын салырынга Г. Клепов, А. Худанаков олар узуну 320 метр чалды дөрт хүн иштинде кызымаккай ажылдааш доосканнар. М. Моламдайның беш кижилиг бригадазы дөрт хүн иштинде 440 дээрбелчин метрни, хүнде-ле 100 ажыг кубометр чедир салып, чал кыдыын быжыглаар ажылга күжениишкинниг ажылдап турар. Ол бригадада А. Шарахова, В. Кузьмина олар хүн үлүүн 120—130 хуу күүседип турарлар.

Хөөлбек бүрүн туттунган соонда кыжын аңаа улуг каток тургустунар. Ынчаарга чайын суг спортунга ынакчылар хемелеп, эштип, эрик кыдыының алаагынга дыштанып селгүүстээр. Аңаа хеме станциязы база турар.

СЭКП ТК-ның Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 46 чыл оюнга Кыйгырыгларынга сорук кирген чаагайжыдылга конторазының ажылчыннары хөөлбек тудуунда арткан ажылдарны чоокку хүннерде доозар дээш шудургу ажылдап турарлар.

С. ОЮН.

ЧУРУКТАР: чалдың ниити хевири.

Чураан **Н. НИКОЛАЕВ.**

◆

„Самбажыкты“ белеткеп тур

Сценага бистерниң көрүкчүлерниң мурнунга амыдыралда ышкаш көстүп келир болуушкуннарда маадырларның янзы-бүрү овур-хевирлеринге чедир шии артизи кайгамчык улуг ажылды кылып эртер. Оларның берге, солун уран мергежилдиг ажылындан бир чүүлдү көре каптаалыңар: бо хүннерде хөгжүм-шии театрының тыва бөлүү РСФСР-ниң алдарлыг артизи В. Көк-оолдуң «Самбажык» деп шиизин көрүкчүлерге бараалгадыр сорулга-биле хайнышкынныг ажылды эгелээн.

Тываның төөгүзүнде бир-ле дугаар дарлакчыларга удур, араттарның боо-чепсектиг тура халчып үнген улуг килеңиниң болуп эрткен үезинден бээр ноябрьда 80 чыл оюу болур. Шак бо болуушкунунуң байырлалы «Самбажык» деп шииниң көрүлдези-биле эгелээр.

Эртенгиниң 10 шак. Белеткел чорудар өрээл. Бүгү рольдарның күүседикчилери шупту чыглып келгеннер. Шиини тургузарын театрның аныяк режиссёру Оюн Сиин-оолга дааскан. Артист бүрүзү ойнаар маадырының аажы-чаңын, дыл-домаан, ол үениң байдалын, чаңчылын өөренген, бир-ле чүвени кылган, чай-ла чок белеткенген турлар.

Бо шиide Тываның сураглыг, хоочун артистери хаара туттунган.

Шииниң кол маадыры — Самбажыктың ролюнда артист Н. Өлзей-оол. Бо дээрге эң-не харысалгалыг, ханы утка-шынарлыг рольдарның бирээзи. Ооң күүседикчизинден бедик мергежил, улуг дуржулга негеттинер дээрзи билдингир. Самбажык дээрге алдан маадырларның баштыңы, оларны берге, дең эвес демиселче эвилелдеп, дарлакчыларга удур килеңни эң-не тода, быжыг туруштуг илередип турар удуртукчуларның бирээзи.

Самбажык дээрге дарлаткан чонунуң херээ дээш, шынныг чорук, дең эрге дээш демиселге өөрүн хей-аът киирип, байларга чыргалдыг дышты бербейн турар демиселчи. Самбажыктан болгаш ооң өөрү Алдан-маадырлардан байлар, дүжүметтер от дег коргарлар. Самбажыктың улузу хенертен кайы-даа үеде халдап кээп болурлар. Алдан-маадырларның халдаашкынындан, оларның чүнүң-даа мурнунга доктаавас бурунгаарлаашкынындан корткаш, сугла ыяш дег сириңейнип турарлар.

Алдай-оол Алдан-маадырларның бирээзи, ядыы оол. Ооң националы алтай, Алтай чуртундан кээп, Самбажыктың бөлүүнге каттышкан. Шиide чүгле чаңгыс тыва улустуң эвес, а харын өске-даа национал улустарның дайзыны—байлар, дүжүметтер. Олар ядыы чонну дарлал, кинчи адаа—дүмбей-караңгыга тудар дээш кандыг-даа бужар үүлгедиглерниң мурнунга доктаавас. Ядыы хөлечик Бошкажыктың-даа, Алдай-оолдуң-даа дайзыны чаңгыс — байлар, дүжүметтер. Алдай-оолдуң ролюн РСФСР-ниң алдарлыг артизи Н. Кысыгбай ойнап күүседир.

Моон мурнунда шиилерден көрүкчүнүң улуг макталын чедип алган РСФСР-ниң алдарлыг артизи М. Мунзук чоннуң дайзыны—дүжүмет Кызыңнайның ролюн ойнап күүседир. Кызыңнай дээрге оптуг, кажар, эң-не хоралыг болгаш айыылдыг дайзыннарның бирээзи. Ол алдын, мөңгүн, лаң хээли алыр дээнде кандыг-даа айыылды үүлгедиптер. Ол Алдан-маадырларның баштыңы Самбажыкты өлүрер деп белеткенип, хоралыг үүлгедигни кылыр деп турар шивишкиннерниң бирээзи.

Ыяштарлыг арга ишти. Аңаа Кызыңнай, «алдан дургуннарның» бир эжи Урундайның уруу Чинчиге дужа бээр. Баштай ол кажар аргазы-биле Чинчини көгүдүп, ооң адазын, база «алдан-дургуннарның» турар черин билип алырын кызыдып турар. Ынчалза-даа ол, ядыы кыстан кажан-даа манаваан согуглуг харыны алыр. Шак бо сценага дуржулгалыг артист ёзулуг оптуг дайзынның овур-хевирин ол-ла хевээр көргүзүп, ойнап кээр. Режиссёр артистиң оюнунга таарзынганын илередип, болуушкун бүрүзүн улам кичээнгейлиг көрүп, хүлүмзүрүп каап олур. Оон алгаш көөрге, Кызыңнайның аажы-чаңын, овур-хевирин ойнап көргүскени чедимчелиг болганы илдең.

Самбажыктың эң чоок эжи, дузалакчызы Дажыманың ролюнда артист Д. Дамба-Даржаа. Дүжүметтер—Белдир-Хүндү, Өскүр-Чылан, Койнаа Хүндү оларның рольдарын артистер Б. Бады-Сагаан, С. Адыг, А. Тавак-оол олар ойнап күүседир.

Адактың соонда шииниң каасталга, шемелдезиниң болгаш сценага көстүр байдалының дугайын режиссёр тайылбырлады:

— Чоокта чаа бистер — шииниң автору, РСФСР-ниң алдарлыг артизи В. Көк-оол, театрның кол чурукчузу С. Ланзы—үжелээ Чөөн-Хемчиктиң Сүт-Хөлге чораш келдивис. Ол чорук дыка-ла солун болгаш ажыктыг болду. Алдан-маадырларның турлаг-куйу болуп турган Алды-Баштыг Кара-Дагның кырынга үнүп кээрге, шынап-ла кадырындан баш дескиинип турар. Шак моон кырындан бүгү-ле черлер тода көстүр. Ылаңгыя ырда кирген Оргу-Шөл адыш ортузунда дег тода. Алдан-маадырларның чууш белеткеп, оңгу казып турган черлери ол-ла хевээр арткан. Чурукчу Ланзы каасталгага эргежок чугула солун чараш этюдтарны шилип алган. Ынчангаш көрүкчүлер Тываның кайгамчык чараш каас бойдус чурумалын каксы-даа бол, сценадан база дагын таныжарлар.

Чоннуң шаандагы аар-берге чурталгазын, дең эрге, хосталга дээш улуг чүткүлдүг демиселин, дарлакчыларны көөр хөөн чок чоруун көрүкчүлер шииден көөрлер. Мындыг улуг харысалгалыг теманы сценага ойнап көргүзеринче дидими-биле кирген чогаадыкчы улуг коллективке чедиишкинни күзевишаан, мындыг сөстү сөглексээзи кээр-дир: «Четтикпейин манап тур бис».

Д. БААЗАН.

„Дазылдыг“ эш

Аът, хой, инектери — төрелдерде,
Азырал куш, хаван, ыдын ботта туткан,
«Ажыл-агый дептеринде» колхозчу дээн
Албан-дужаал ээлекчизин таныштырайн.
Албан-хаакчыт чуржу, чээни, кудаазында
Айтып берген өнчүлерин катай алгаш,
Хөреңгизин, шалының маа немээр болза,
Хөлү барык, бичии колхоз чүве дийин.
Ашаа Дүдүк—фермада эргелекчи,
Агайы Көк—кылза кылыр—сула хүнду.
Кады чорда, тырып каан чоон шоодайлар дег,
Кайгамчык-ла чыргал тыпкан ирей, кадай!
Хууда малы Уставта бар чижек-өйден
Куду боордан, ажа дүжер өреге чок.
Ындыг турда, Дүдүк чүге ылгалдыгыл?
Ында бир-ле чылдак турган чүвен иргин:
Колхозунуң, сумузунуң даргалары
Кончуг-ла чоок кудалары апаргылаан,
Бухгалтери—дуңмазы бооп келир орта,
Буян кылыр кужу-ле хөй, мындыг-дыр бо.
Баштаар черде кежигүннер бүгүдези,
Магазинде садыгжылар дөгерези,
Складтар ээлери, таныылдар дээш...
Ында черле «өске кижи» оларда чок.
«Чылан эртпес шыргай арыг» дижири дег,
Шыны-биле чугаалаарга, «дазылдыг» эш.
Чанындыва сезиктиглер чагдатпас дээш,
«Шагар-оъттар» база тарып алган дижир.
Көрүш-таныш аайы-биле хээли кылып,
Хөреңгини кустуккуже чоогап орар,
Кылыр ишке боду соңнааш, ады мурнаан
«Кылын чурттап орарларның» чижээ бо-дур.
Аңаа дөмей, ийи чаңгыс «чыргалдыглар»
Аравыста олурган-даа чадавас боор.
Чизечилер, хынакчылар эки дилеп,
Чиигедип сыгатса кандыг чүвел?

М. САЛЧАК.

«Шагар-оъттар»—мында: камгалакчылар дээн уткалыг.

„Шын“ солун редакциязынга

Бистиң эргим ачавыс, кырган-ачавыс болгаш өннүүвүс Александр Адольфович Пальмбахтың мөчээни-биле холбаштыр биске улуг ажыгның хүннеринде бистерни деткип, боттарының кажыызалын илерегейлээн бүгү организацияларга болгаш эштерге ханы четтиришкинивисти Силерниң солунуңарны дамчыштыр илередирин дилеп тур бис.

А. А. ПАЛЬМБАХТЫҢ ӨГ-БҮЛЕЗИ.

Редакторнуң оралакчызы **Д. О. БЕГЗИ.**

КИНОТЕАТРЛАРГА

ОКТЯБРЬ 27-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Мичман Панин»** 10.30, 11.15, **«Лукашаларда алгыш»** 2.45, **«Кара думаалай»** 4.35, 6.25, 8.15, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Буратиноның аян-чоруу»** 10, **«Дидим кижилер»** 11.15, 1.15, 3.15, **«Өг-бүлениң чажыды»** (делгем экранныг) 5.15, 7.15, **«Үймээнчи»** 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: **«Айболит эмчи»** 10.30, **«Олар баштайгылары болганнар»** 12.30, 2.30, **«Дээрбениң аныяк ажылчыны»** 6.30, **«Ынакшыл болгаш ийи ужудукчу»** 4.30, 8.30 шактарда.

«ВОСТОК»: Уругларга программалар 10, **«Барабанның хак!»** 11.15, 1.15, **«Үш адыр медальон»** 3.15, **«Ынакшыл болгаш мода»** 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин — Кравченко кудумчузу, бажың № 3. Телефоннары: Редакторнуң 24 — 63, редакторнуң оралакчыларының 35 — 24, 25 — 38, идеология килдизиниң 37 — 13; харысалгалыг секретарьның 23 — 35, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң болгаш партийжи амыдырал килдизиниң 25—38, 23 — 54, үлетпүр бүдүрүлгезиниң болгаш партийжи амыдырал килдизиниң 22 — 64, чагаа, ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер база совет тургузуг болгаш амыдырал килдистериниң 21 — 27, иштики информация килдизиниң 20—60, бухгалтерияның 31 — 75, корректорларның 21 — 47, солун келбейн барганда 32 — 75 телефонче долгаар.

ТС—01456.

Культура министерствозунуң типографиязы